

**Ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και
οι τρόποι αντιμετώπισης του**

Ιωάννης Θ. Παππάς

**Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων
απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος
«Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του
Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης του Παν/μίου Πελοποννήσου στην κατεύθυνση
«Οργάνωση & Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών & Επιχειρήσεων».**

**Σπάρτη
2016**

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1ος Επιβλέπων: Γεωργιάδης Κωνσταντίνος, Καθηγητής Τ.Ο.Δ.Α.

2ος Επιβλέπων: Παπαλουκάς Μάριος-Δανιήλ, Αναπλ. Καθηγητής
Τ.Ο.Δ.Α.

3ος Επιβλέπων: Δημητρόπουλος Παναγιώτης, Ε.Ε.Π. Τ.Ο.Δ.Α.

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της παραγράφου 2 (Διαγραφές Μεταπτυχιακών Φοιτητών) του Κανονισμού Λειτουργίας Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δηλώνω υπεύθυνα ότι για τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής μου Εργασίας (ΜΔΕ) δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Ημερομηνία: 09/11/2016

Ο Δηλών

(Υπογραφή)

Copyright © Ιωάννης Παππάς, 2016

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ιωάννης Θ. Παππάς: Ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και οι τρόποι αντιμετώπισής του.

(Με την επίβλεψη του κ. Κωνσταντίνου Γεωργιάδη, Καθηγητή)

Το ποδόσφαιρο αποτελεί το πιο δημοφιλές άθλημα παγκοσμίως με εκατομμύρια φιλάθλους και οπαδούς στην πλειοψηφία τους άτομα νεαρής ηλικίας. Το ζήτημα της δημιουργίας και της εξάπλωσης της βίας και του χουλιγκανισμού διαχρονικά, έχει δημιουργήσει ένα σημαντικό πεδίο έρευνας για πλήθος επιστημόνων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσέγγιση των αιτιών εξάπλωσης του φαινομένου, η οποία εστιάζει κυρίως στην μαζικοποίηση και στην εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου, στο ανταγωνιστικό πλαίσιο που επικρατεί, την εμφάνιση των οργανωμένων οπαδών και τις μαζικές μετακινήσεις τους. Επίσης τη σχέση των φαινομένων με τα κοινωνικά προβλήματα της νεολαίας, την ανεργία, την κοινωνική ανασφάλεια, την χρήση ουσιών, την υπέρμετρη προβολή από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, τη δημιουργία ιδιαίτερων προτύπων εντός και εκτός των γηπέδων, καθώς και την αναποτελεσματική αρχικά νομοθετική αντίδραση των κυβερνήσεων και των επίσημων οργάνων της στην αντιμετώπισή τους. Η Αγγλία ως η κατεξοχήν μήτρα του χουλιγκανισμού και των φαινομένων βίας στα γήπεδα, έδωσε το έναυσμα έναρξης της μελέτης αλλά και της εφαρμογής μέτρων για την αντιμετώπισή τους. Ακολούθησαν και οι άλλες χώρες της Ευρώπης με ανάλογη επιτυχία και δράσεις, σύμφωνα με τη διαμορφωμένη κουλτούρα των γηγενών οπαδών και την έντασή του. Αξιοποιώντας όλες τις θεωρητικές αναφορές, τα αποτελέσματα της εφαρμογής των μέτρων στην Ευρώπη, την ελληνική εμπειρία από τα γεγονότα αθλητικής βίας που έχουν καταγραφεί, τις θεσμικές παρεμβάσεις της πολιτείας και τις προσπάθειες που έχουν γίνει από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, έγινε προσπάθεια με την παρούσα εργασία να κωδικοποιηθούν τα μέτρα που έχουν ληφθεί και τα αποτελέσματα τους, ώστε να διαμορφωθεί μια σειρά από προτάσεις για την αντιμετώπιση του μείζονος αυτού κοινωνικού φαινομένου στην Ελλάδα.

Λέξεις κλειδιά: *βία, χουλιγκανισμός, χούλιγκαν, κοινωνικό φαινόμενο*

ABSTRACT

Ioannis Th. Pappas: Football Hooliganism in Europe and in Greece and ways to tackle it.

(With the supervision of Dr. Konstantinos Georgiadis, Professor)

Football is the most popular sport worldwide with millions of fans and followers and most of them are young people. The issue of the creation and spread of violence and hooliganism over time, has created an important field of research for a lot of scientists. The approach of the phenomenon spread causes, which focuses mainly on massification and commercialization of football, the competitive framework conditions, the emergence of organized supporters and their mass movements. Also the relationship of phenomena to the social problems of youth unemployment, social insecurity, use of drugs, excessive viewing of the mass media, creating special patterns inside and outside the stadiums and the ineffective initial reactions by the governments and other officials to solve the problem. England was the prime matrix of hooliganism and violence inside and outside the stadiums and sparked the study initiation and implementation of measures to solve them. Other countries followed with similar success and actions in accordance with the modulated culture of native fans and their intensity. Utilizing the theoretical references, the results of the measures in Europe, the Greek experience of the events that sports violence are recorded, institutional interventions of the governments and the efforts made by all people who are connected with football, with this work has being made a try to order all measures that have being taken in Greece for football hooliganism and to create a series of proposals to stop this social phenomenon.

Keywords: *violence, hooliganism, hooligan, social phenomenon*

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεωργιάδη Κωνσταντίνο για τις πολύτιμες, χρήσιμες και ουσιαστικές παρατηρήσεις του που συνέβαλαν σε μέγιστο βαθμό για να ολοκληρωθεί η εργασία αυτή.

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τον Γιώργο Τζοβάρα για τη βοήθεια του στη συγγραφή της εργασίας.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στη σύζυγο μου Εύη για την υπομονή της, την ανοχή της και τη βοήθειά που υπέδειξε για να ολοκληρωθεί αυτή η προσπάθεια.

Αφιερωμένο στον Θεόφιλο και την Ελένη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	IV
ABSTRACT.....	V
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΣΦΑΛΜΑ! ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΤΕΙ ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΗΣ.
Θεωρητικό υπόβαθρο.....	1
Διατύπωση προβλήματος.....	2
Σκοπός έρευνας.....	3
Σημαντικότητα.....	3
Λειτουργικοί ορισμοί.....	3
Προϋποθέσεις και περιορισμοί.....	4
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	5
Δείγμα.....	7
Ανασκόπηση εργασίας.....	7
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	8
Μεσαιωνικά χρόνια έως τον 18 ^ο αιώνα.....	8
19 ^ο ^s αιώνας	9
Αρχές 20 ^{ου} αιώνα και περίοδος μεσοπολέμου	10
Οι δεκαετίες του 1950 και 1960 και οι νέοι χούλιγκαν	11
Ο χουλιγκανισμός στην υπόλοιπη Ευρώπη.....	12
Ο χουλιγκανισμός στην Ελλάδα.....	14
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	16
Κοινωνική προσέγγιση.....	16
Επιστημονική προσέγγιση.....	16
Αίτια χουλιγκανισμού.....	20
Ο χουλιγκανισμός στην Ευρώπη.....	21
Ο χουλιγκανισμός στην Ελλάδα.....	23
Αντιμετώπιση χουλιγκανισμού.....	28
- Αγγλία.....	28

- Γερμανία.....	31
- Ολλανδία.....	33
- Βέλγιο.....	36
- Ελλάδα.....	37
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι-ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο

Το ποδόσφαιρο είναι ο βασιλιάς των σπορ. Εκατομμύρια κόσμου σε ολόκληρη την υφήλιο είτε παίζουν είτε παρακολουθούν το αγαπημένο τους άθλημα. Είναι το πιο λαοφιλέσ άθλημα και ως τέτοιο μπορεί να παιχτεί τόσο από φτωχούς όσο και από πλούσιους, από ενήλικες και ανήλικους, από άνδρες και γυναίκες, από μαύρους και λευκούς. Αναπτύχθηκε ωστόσο από φτωχά κοινωνικά στρώματα και έφτασε να γίνει ιδεολογία για πάρα πολύ κόσμο.

Η ομάδα σε αντίθεση με το άτομο είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των οπαδών, τους ένωνε και τους ενώνει και τους κάνει να ταυτίζονται με αυτήν. Η ομάδα είναι η ιδέα για τους οπαδούς και απαιτεί από αυτούς προσήλωση και σύμπνοια. Όλοι μπορούν να γίνουν μέλη της ομάδας ως οπαδοί της. Αποτέλεσμα είναι πολλοί οπαδοί να ενώσουν την ίδια τους τη ζωή με την πορεία της ομάδας τους και να προωθηθεί έτσι ο φανατισμός και το πάθος¹. Η ταύτιση με την ομάδα μπορεί εύκολα να συνδεθεί με την ταύτιση μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας. Συχνά μπορεί να συνδυαστεί με πολιτικές ιδεολογίες και διαφόρων ειδών σκοπιμότητες καθώς και ομαδικές ή ατομικές φιλοδοξίες. Μέσω των εθνικών ομάδων μπορεί να εκφραστεί και ο εθνικισμός. Για αρκετό κόσμο το ποδόσφαιρο εκτός από διασκέδαση μπορεί να είναι και τρόπος έκφρασης πολιτισμού, εθνικών εμβλημάτων και τέτοιου είδους ιδεολογιών. Άλλωστε πολλές φορές οι ποδοσφαιρικοί αγώνες καταλήγουν σε ένα είδος μαχών μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών τάξεων και λαών (Frosdick & Newton, 2006:403-422).

Το άτομο μέσω των εκδηλώσεων στο γήπεδο μπορεί να εκτονωθεί ψυχολογικά και να ξεφύγει από τον έντονο τρόπο ζωής του, την οικονομική του κατάσταση, την πολιτική πίεση που μπορεί να βιώνει, το άγχος από πιθανά προβλήματα που αντιμετωπίζει στην καθημερινότητά του. Και μέσα από τα παραπάνω είναι πιθανό η ψυχολογία της μάζας να μετατραπεί σε ψυχολογία του όχλου και κατά επέκταση σε ψυχαγωγία του όχλου, που συνδέεται με βίαια θεάματα και σκληρές συγκρούσεις μεταξύ ατόμων και ομάδων ή με επιθετική και βίαιη συμπεριφορά μεταξύ των οπαδών. Η διαταραχή που προκαλείται από οπαδούς ποδοσφαιρικών ομάδων είναι ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός. Τις περισσότερες φορές συμπεριλαμβάνει και εγκληματική δραστηριότητα και αυτή συμβαίνει είτε πριν είτε μετά από έναν ποδοσφαιρικό αγώνα. Πολύ πιο σπάνια δε κατά τη διάρκεια αυτού (Frosdick και Marsh, 2005).

¹ Γιωτάκου Κ. 2010, Αθλητισμός και βία, Ημερίδα Εκπαιδευτήρια Καίσαρη

Ο όρος χούλιγκαν χρησιμοποιείται από το 1890 προκειμένου να χαρακτηρίσει συμπεριφορές συμμοριών των δρόμων. Υπάρχουν τρεις θεωρίες για το πώς προήλθε η λέξη αυτή. Η πρώτη θεωρία υποστήριξε ότι η λέξη προέρχεται από το όνομα ενός Ιρλανδού ταραχοποιού από την περιοχή Σάουθγουάρκ (Southwark) του Λονδίνου, ο οποίος ονομάζονταν Πάτρικ Χούλιχαν (Patrick Hoolihan). Η δεύτερη θεωρία υποστήριξε πως προέρχεται από το όνομα μιας συμμορίας από την ίδια περιοχή του Λονδίνου. Η συμμορία ονομάζονταν Hooley. Τέλος η τρίτη θεωρία υποστήριξε πως προήλθε από τη λέξη Hooley, η οποία είναι ιρλανδέζικη και σημαίνει σκληρός ή δυναμικός (Dunning E., 1986:221-224)

Ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός, που είναι γνωστός και ως η «αγγλική ασθένεια», καθώς εμφανίστηκε στην Μεγάλη Βρετανία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αποτελεί για πολλά χρόνια ένα βασικό λόγο ανησυχίας και προβληματισμού σε πολλές χώρες της Ευρώπης και ιδιαίτερα στη Γερμανία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, την Ιταλία και φυσικά την Μεγάλη Βρετανία. Όμως και σε άλλες χώρες όπως η Ελλάδα, η Τσεχία, η Δανία και Αυστρία έχει παρατηρηθεί έξαρση των φαινομένων βίας σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Και το φάντασμα των 39 νεκρών οπαδών στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών στο γήπεδο Χέυζελ του Βελγίου το 1985 εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να στοιχειώνει κάθε συζήτηση για τη καταπολέμηση της βίας στα γήπεδα (Garnibella, G. et. al 1996:12).

1.2. Διατύπωση του προβλήματος

Είναι δυστυχώς φανερό ότι το φαινόμενο του χουλιγκανισμού τα τελευταία χρόνια έχει πάρει τεράστιες και άκρως ανησυχητικές διαστάσεις. Οι εκδηλώσεις βίας πριν, μετά ή και κατά τη διάρκεια ενός ποδοσφαιρικού αγώνα υποσκάπτουν σοβαρά το οικοδόμημα του αθλήματος και συντελεί στη δυσφήμισή του. Οι θάνατοι φιλάθλων, η βίαιη συμπεριφορά των χούλιγκαν και τα σοβαρά επεισόδια που προκαλούν έχουν προσελκύσει την προσοχή της πολιτείας στα περισσότερα οργανωμένα κράτη και αναζητούνται λύσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Χαϊνάς, Ε 2007:3). Η μελέτη αντιμετώπισης του φαινομένου στην Μεγάλη Βρετανία κυρίως όπου αντιμετωπίστηκε επιτυχώς από τις κυβερνήσεις εκεί, αλλά και σε άλλες χώρες όπως η Γερμανία, η Ολλανδία και το Βέλγιο μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμο οδηγό για την ουσιαστική και ολοκληρωτική αντιμετώπιση του φαινομένου και στην Ελλάδα.

1.3. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν να εξεταστούν οι τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού σε Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία, η Ολλανδία, το Βέλγιο κ.α., καθώς και πως μπορούν οι τακτικές που ακολουθήθηκαν σε αυτές τις χώρες να βρουν εφαρμογή και στην Ελλάδα και να αντιμετωπιστεί πλήρως και δια παντός το φαινόμενο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού.

1.4. Σημαντικότητα

Ήταν σημαντική η παρούσα μελέτη διότι μπόρεσε να αναδείξει το πρόβλημα του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού και τους τρόπους που αντιμετωπίστηκε επιτυχώς σε ευρωπαϊκές χώρες. Οι τρόποι επιτυχούς αντιμετώπισης του φαινομένου μπορούν να έχουν πρακτική εφαρμογή και να χρησιμοποιηθούν και από την ελληνική πολιτεία και όλους του εμπλεκόμενους με το ποδόσφαιρο φορείς, όπως είναι η Ελληνική Αστυνομία, η Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία, η Superleague Ελλάδα, η Φούτμπολ Λιγκ, οι επαγγελματικές ποδοσφαιρικές ομάδες, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αμειβομένων Ποδοσφαιριστών (ΠΣΑΠ), οι σύνδεσμοι οργανωμένων οπαδών των ομάδων κ.α.

1.5. Λειτουργικοί ορισμοί

Βία: η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής δύναμης πίεσης με σκοπό την επιβολή της θέλησης κάποιου².

Χουλιγκανισμός: η αντικοινωνική συμπεριφορά των χούλιγκαν και οι συνέπειές της³.

Χούλιγκαν: ο φανατικός οπαδός ομάδας, που συχνά προκαλεί ή μετέχει σε έκτροπα εις βάρος αντιπάλων οπαδών ή αστυνομικών δυνάμεων⁴.

1.6. Προϋποθέσεις και Περιορισμοί

² Γ. Μπαμπινιώτης. 2012, Λεξικό για το σχολείο και για το γραφείο, Κέντρο Λεξικολογίας

³ Γ. Μπαμπινιώτης. 2012, Λεξικό για το σχολείο και για το γραφείο, Κέντρο Λεξικολογίας

⁴ Γ. Μπαμπινιώτης. 2012, Λεξικό για το σχολείο και για το γραφείο, Κέντρο Λεξικολογίας

Οι χώρες στις οποίες έγινε η έρευνα ήταν η Μεγάλη Βρετανία, Γερμανία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Ιταλία και η Ελλάδα.

Η ανασκόπηση ξεκίνησε από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και κατέληξε στο έτος 2016.

Εξετάστηκαν οι πρακτικές που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς με το ποδόσφαιρο σε αυτές τις χώρες, η θέσπιση και η εφαρμογή νόμων σχετικά με τη βία και τον χουλιγκανισμό, όπως επίσης και ποιο ήταν τελικό αποτέλεσμα στην αντιμετώπιση του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού. Οι πηγές προήλθαν από δημοσιευμένα επιστημονικά άρθρα, από άρθρα δημοσιευμένα στον τύπο και αναρτημένα στο διαδίκτυο καθώς και βιβλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν για το φαινόμενο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού στην Ευρώπη. Πως διαμορφώνεται ο χουλιγκανισμός σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Ιταλία και η Ελλάδα μέσα από μελέτες και έρευνες. Θα παρατεθούν τα συμπεράσματα που θα προκύψουν ούτως ώστε να αποτελέσουν τη βάση για την επίλυση και καταπολέμηση του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού.

Στην έρευνα του ο Dunning (2000) θεωρεί την κοινωνιολογική διάγνωση του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Χρησιμοποιώντας κυρίως στοιχεία και δεδομένα από αγγλικές πηγές σχετικά με τη βία, προσπαθεί να κατανοήσει την ύπαρξη του χουλιγκανισμού ως κοινωνικό φαινόμενο και την επίπτωσή του στην κοινωνία στον περασμένο αιώνα. Επίσης προσπαθεί να εξηγήσει τη συμπεριφορά των χούλιγκαν μέσω δηλώσεων των ίδιων και καταλήγει πως χρειάζονται διακρατικές συμφωνίες προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο. Με αυτόν τον τρόπο το ποδόσφαιρο θα προστατευθεί από τους χούλιγκαν.

Σε άρθρο του ο Spaij (2008) αφού σημειώνει ότι ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός είναι ένα πολύπλοκο, ετερογενές και δυναμικό φαινόμενο το οποίο πρέπει να εξεταστεί και να μελετηθεί σε διαφορετικά ιστορικά και κοινωνικά πλαίσια, τονίζει ότι υπάρχουν εντυπωσιακές ομοιότητες μεταξύ των χούλιγκαν από διαφορετικές χώρες και περιοχές. Κοινά γνωρίσματα αυτών των οπαδών είναι ο ενθουσιασμός και η ευχαρίστηση για συναισθηματική διέγερση, η σκληρή αρρενωπότητα, η ατομική και συλλογική διαχείριση της φήμης, η μεταξύ τους αλληλεγγύη, καθώς και η ανάγκη για κυριαρχία και αυτονομία.

Σε έρευνα των Braun και Vliegthart (2009), οι συγγραφείς προσπαθούν να αναλύσουν το ζήτημα της διάχυσης της ποδοσφαιρικής βίας μεταξύ των οπαδών. Η έρευνά τους περιελάμβανε παρακολούθηση περισσότερων από διακόσιους αγώνες από δεκατέσσερις διαφορετικές ομάδες στο πρωτάθλημα της Ολλανδίας την περίοδο από το 2001 έως το 2005. Αναλύοντας την συμπεριφορά των οπαδών σε αυτούς τους αγώνες κατέληξαν ότι η βίαιη συμπεριφορά οφείλεται πρώτον στην πρόκληση των αντιπάλων οπαδών και στην ανάγκη να απαντήσουν με βίαιο τρόπο σε αυτούς. Δεύτερον σε πιθανή πρόκληση από ποδοσφαιριστές με κάποια επιθετική ενέργεια στον αγωνιστικό χώρο. Και τρίτον η προσέγγιση της βίας από τα Μέσα Ενημέρωσης και η κάλυψη τους μπορούν να προκαλέσουν βίαιη συμπεριφορά από τους οπαδούς. Έτσι με αυτούς τους τρόπους υπάρχει διάχυση της βίας μεταξύ των οπαδών.

Οι Hobs και Robins (1991) προσπάθησαν να καταγράψουν τα προφίλ των χούλιγκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ευρώπη μέσα από ακαδημαϊκές προσεγγίσεις. Και η έρευνα τους έδειξε ότι παρόλα τα μέτρα και τις προσπάθειες που ελήφθησαν από τη Βρετανική Κυβέρνηση δεν υπήρχαν επαρκή στοιχεία για τα προφίλ των ανθρώπων που σχετίζονταν με το χουλιγκανισμό. Η πρότασή τους κατέληγε ότι για να κατανοηθεί το φαινόμενο σε μεγάλο ποσοστό θα έπρεπε να υπάρχει άμεση επαφή δια ζώσης με τους χούλιγκαν. Να υπάρχει ένα είδος συνέντευξης και να αναλυθεί έτσι η συμπεριφορά τους. Από την όλη διαδικασία υπήρξαν τελικά αρκετά προφίλ «αγοριών-χούλιγκαν» και διαφορετικές μορφές εμπλοκής σε επεισόδια. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε η αντιμετώπισή με σχέδιο από τις αρχές και να υπάρξει γνώση της δράσης κάθε ομάδας χωριστά ούτως ώστε να υπάρχει αντιμετώπιση του χουλιγκανισμού.

Ο Ιταλός Roversi (1991) προσπάθει να αναλύσει μέσα από διαθέσιμα στοιχεία πως η βία στη συμπεριφορά των ιταλών οπαδών μπορεί να επηρεάσει το ιταλικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο. Ο συγγραφέας ασχολείται με τις ποσοτικές πτυχές του ιταλικού ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού ο οποίος δείχνει μια σταθερή αύξηση από τη δεκαετία του εβδομήντα και ογδόντα. Κύριο ρόλο σε αυτό έπαιξε η δημιουργία των συλλόγων οπαδών με την επωνυμία Ultras, οι οποίοι είναι σκληροπυρηνικοί οπαδοί με βίαιη συμπεριφορά.

Στην έρευνα των Zani και Kirchler (1991) για τη βία στους ποδοσφαιρικούς αγώνες στην Ιταλία, σε ένα δείγμα 505 ατόμων, ανδρών και γυναικών, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η βία κλιμακώνεται με αντίπαλους οπαδούς, ότι οι οπαδοί επηρεάζονται από το σύνολο των δικών τους οπαδών και ότι ως σύνολο ομάδας έχουν βίαιη συμπεριφορά και όχι ατομικά. Τέλος οι πλειονότητα των χούλιγκαν ήταν άτομα νεαρά σε ηλικία, άνεργα ως επί τω πλείστον και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Η βία των οπαδών στα γήπεδα και ο χουλιγκανισμός οφείλεται σε προδιάθεση του ατόμου προς αυτή (Stott & Reicher, 1998). Όμως κατά τον King (1999) βασικός παράγοντας για την έξαρση της βίας είναι η αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ του πλήθους και άλλων φορέων, όπως η αστυνομία. Συνεπώς η βία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ως αυτόματη συνέπεια εκ προμελέτης πρόθεσης, αλλά και ως συνέπεια μιας αλληλεπίδρασης από εξωγενείς παράγοντες.

Σε έρευνα του ο Junger-Tas (1996) εξέτασε ορισμένες μορφές βίας, όπως τον χουλιγκανισμό, τη βία στα σχολεία και τη βία ενάντια άλλων κοινωνικών ομάδων. Η μελέτη έδειξε ότι υπάρχει ισχυρή σχέση στην κατανάλωση αλκοόλ και οινοπνευματούχων ποτών και τη

βία, αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η βασική αιτία για την πρόκληση του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο. Μία πιθανή αιτία για την πρόκληση του χουλιγκανισμού μπορεί να θεωρηθεί η κάλυψη των γεγονότων βίας από τα Μέσα Ενημέρωσης. Δίνουν μεγάλη προσοχή και αναγνώριση σε όσους βιαιοπραγούν, με αποτέλεσμα οι χούλιγκαν να έχουν ένα παραπάνω λόγο για να προκαλέσουν επεισόδια. Ωστόσο η δημοσιότητα από μόνης της δεν ευθύνεται για τον χουλιγκανισμό. Η μελέτη κατέληξε ότι η βία στα ποδοσφαιρικά γήπεδα είναι έκφραση γενικότερης παραβατικής συμπεριφοράς από τα άτομα.

Στην έρευνα των Armstrong και Harris (1991) οι χούλιγκαν δρούσαν σε ομάδες και από κοινού προκαλούσαν ζημιές και φθορές σε ποδοσφαιρικά γήπεδα. Υπήρχαν συμπλοκές με οπαδούς που υποστήριζαν αντίπαλες ποδοσφαιρικές ομάδες. Βασική αιτία ήταν το χαμηλό βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο αυτών των ατόμων και η υποκίνησή τους από τους «συντρόφους» τους.

2.1. Δείγμα

Εξετάστηκαν τα ποδοσφαιρικά πρωταθλήματα της Αγγλίας, της Γερμανίας, της Ολλανδίας, του Βελγίου, της Ιταλίας και της Ελλάδας.

2.2. Ανασκόπηση εργασίας

Εξετάστηκε το πρόβλημα του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού, πότε εμφανίστηκε γενικά αλλά και ειδικά, ποια άτομα αποτελούν τους χούλιγκαν, πως ερμηνεύεται η στάση τους επιστημονικά, οι λόγοι και οι αιτίες που προκαλούν βίαιες πράξεις και πως μπορεί να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο διακρατικής συνεργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

3.1. Μεσαιωνικά χρόνια έως τον 18^ο αιώνα

Η πρώτη συνάντηση του χουλιγκανισμού με το ποδόσφαιρο υπήρξε στα μεσαιωνικά χρόνια, στις αρχές του 13^{ου} αιώνα στην Αγγλία. Το ποδόσφαιρο ως ένα καθαρά λαϊκό παιχνίδι παιζόταν αρχικά από νέους οι οποίοι αντιμετώπιζαν ομάδες από διαφορετικές γειτονιές ή χωριά και πόλεις. Τα παιχνίδια διεξάγονταν ως επί τω πλείστων τις άγιες ημέρες των εορτών και ήταν ένας τρόπος οι νέοι να επιλύσουν προσωπικές διαφορές που μπορεί να είχαν μεταξύ τους αλλά και διαφορές όσον αφορά διεκδικήσεις εδαφών. Το άθλημα χαρακτηριζόταν ως άκρως βίαιο λόγω των συχνών συγκρούσεων μεταξύ των φιλάθλων που λάμβαναν χώρα σε πολλά παιχνίδια. Για αυτό το λόγο πολλοί μονάρχες στην Αγγλία προσπάθησαν να το απαγορεύσουν, καθώς υπήρχε ο φόβος τα επεισόδια να γενικευτούν και να οδηγήσουν σε επαναστάσεις.⁵

Κατά τους Elias και Dunning (1986) το ποδόσφαιρο ήταν το παιχνίδι του λάου και δεν είχε καμία σχέση με την αριστοκρατία. Άλλωστε δεν είχε καν επίσημη ονομασία, αλλά το αποκαλούσαν το παιχνίδι με την μπάλα καθώς παιζόταν με μπάλα η οποία ήταν ένα δερματόδετο από την ουροδόχο κύστη χοίρων, την οποία και την φούσκωναν.⁶ Σε αυτά τα παιχνίδια όμως, τα οποία συνοδεύονταν συχνά και από οινοποσίες, είχαν ως αποτέλεσμα πολλές φορές να υπάρξουν τραυματισμοί θεατών αλλά και απώλειες ανθρώπινων ζωών. Τα κρούσματα ήταν μάλιστα τόσο έντονα που στη σύγχρονη εποχή θα προκαλούσαν φόβο και αποτροπιασμό, αλλά για τον πληθυσμό εκείνης της εποχής ήταν φαινόμενα συνηθισμένα και φυσιολογικά.

Όμως υπήρξαν πολλές προσπάθειες να μπου κανόνες στο παιχνίδι και να περιοριστούν τα φαινόμενα βίας και οι συγκρούσεις. Οι λόγοι βέβαια δεν ήταν ανθρώπινοι και συμπονετικοί για τους τραυματίες και τα θύματα των συγκρούσεων, αλλά οικονομικοί. Και αυτό γιατί τα παιχνίδια παίζονταν κυρίως στην ύπαιθρο μακριά από τις πόλεις και τις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αγοραστικό κοινό και πολλοί καταστηματάρχες να μην μπορούν να λειτουργήσουν τις επιχειρήσεις τους. Μάλιστα ο Δήμαρχος του Λονδίνου το 1314 Νίκολας Φάρντον το απαγόρευσε και ανακοίνωσε και ποινές φυλάκισης σε όσους τυχόν θα είχαν επαφή με το παιχνίδι. Τα αποτελέσματα αυτής της απαγόρευσης βέβαια δεν ήταν τα αναμενόμενα, καθώς ο κόσμος συνέχιζε να παίζει ποδόσφαιρο.

⁵ Professional Football Researchers Association, (no date). A Friendly Kinde of Fight: The Origins of Football to 1633, 4-5

⁶ Compact Oxford English Dictionary. Oxford English Dictionary. Retrieved 2008-10-15

Περνώντας τα χρόνια μόνο το 1660 στην Αγγλία έγιναν 15 προσπάθειες από τοπικούς άρχοντες και βασιλείς να ελεγχθεί το άθλημα. Το ίδιο έγινε και στη Σκωτία όπου ήταν εξίσου δημοφιλές παιχνίδι. Μάλιστα οι Σκωτσέζοι συχνά χρησιμοποιούσαν το παιχνίδι προκειμένου να πραγματοποιήσουν επιδρομές και λεηλασίες στην Αγγλική επικράτεια (Marples, M. 1954).

Ο J. Walvin (1975) σημειώνει πως καθ' όλη τη διάρκεια του 17^{ου} αιώνα υπάρχουν αναφορές για καταστροφές από εκατοντάδες ποδοσφαιριστές σε πόλεις και σε χωριά σε ολόκληρη την Αγγλία, ενώ τον 18^ο αιώνα το παιχνίδι έλαβε περισσότερο πολιτικά χαρακτηριστικά. Εξαιτίας της αστικοποίησης και της βιομηχανοποίησης οι χώροι όπου παίζονταν το παιχνίδι και ήταν τεράστιοι, άρχισαν να περιορίζονται σε μικρότερες αρένες. Ενώ και το ίδιο το παιχνίδι, από παιχνίδι μάχης άρχισε να περιορίζεται και να γίνεται λιγότερο βίαιο.

3.2 19^{ος} αιώνας

Η πρώτη περίπτωση πραγματικού χουλγκανισμού καταγράφηκε το 1846 στο Ντέρμπυ της Μεγάλης Βρετανίας, όταν κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικού αγώνα, σημειώθηκαν συμπλοκές και καταγράφηκαν ταραχές μεταξύ φιλάθλων και αστυνομικών δυνάμεων.

Καθώς το ποδόσφαιρο έπαιρνε ολοένα και πιο σύγχρονη μορφή, τη δεκαετία του 1880, σε μια περίοδο όπου οι συμμορίες των φιλάθλων επιτίθονταν σε γειτονιές, λήστευαν και προκαλούσαν επεισόδια στα γήπεδα, σε ένα παιχνίδι της Πρέστον με την Άστον Βίλα, οι οπαδοί της δεύτερης επιτέθηκαν στους οπαδούς της πρώτης, πετώντας πέτρες, ξύλα και χρησιμοποιώντας ρόπαλα κ.α. Αποτέλεσμα ο σοβαρός τραυματισμός ενός παίκτη της Πρέστον. Το 1886 οπαδοί της Πρέστον αυτή τη φορά ενεπλάκησαν σε επεισόδια με οπαδούς της ΚΠΡ στο σιδηροδρομικό σταθμό. Αυτή ήταν και η πρώτη καταγεγραμμένη επίθεση που έλαβε χώρα μακριά από κάποιο γήπεδο. Οι επιθέσεις, οι βανδαλισμοί, οι ταραχές, οι βίαιες συμπεριφορές και η βία γενικότερα εμφανίζονται να είναι καλά οργανωμένες και μεθοδευμένες από τους ταραχοποιούς οπαδούς εκείνης της εποχής, ωστόσο δεν αποτελούν τον κανόνα αλλά την εξαίρεση στην συμπεριφορά των φιλάθλων οι οποίοι παρακολουθούν τους αγώνες των αγαπημένων τους ομάδων ειρηνικά και χωρίς έκτροπα και φασαρίες (Jones, N. 1986:16-18).

3.3 Αρχές 20^{ου} αιώνα και περίοδος μεσοπολέμου

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τα περιστατικά στη Μεγάλη Βρετανία υπήρξαν αρκετά αλλά όχι σε βαθμό που να προκαλέσουν ανησυχία στις κυβερνήσεις. Άλλωστε υπήρχαν οι νόμοι και οι ποινές εφαρμόζονταν, ενώ η αστυνομία είχε αποκτήσει αρκετή εμπειρία ούτως ώστε να μπορεί να επιλαμβάνεται βίαιων συγκρούσεων.

Ο Hutchinson (1975) αναφέρει πως αξιομνημόνευτο είναι το περιστατικό που έλαβε χώρα στη Γλασκώβη της Σκωτίας το 1909, όταν μετά από ένα παιχνίδι Σέλτικ-Ρέιντζερς το οποίο έληξε ισόπαλο, οι οπαδοί των δύο ομάδων θέλησαν να συνεχιστεί το παιχνίδι έως ότου αναδειχθεί νικητής. Όμως οι διοργανωτές δεν συμμερίστηκαν αυτήν την άποψη και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ξεσπάσουν βίαια επεισόδια μεταξύ του εξαγριωμένου πλήθους και των αστυνομικών δυνάμεων. Αποτέλεσμα αυτών των συγκρούσεων ήταν οι τραυματισμοί πολλών θεατών καθώς και 54 αστυνομικών. Στα επεισόδια ενεπλάκησαν 6000 οπαδοί και των δύο ομάδων, αριθμός πολύ μεγάλος για την εποχή.

Ο Pearson (1983) τονίζει πως αν και δεν υπάρχει περίοδος που να μην υπήρξαν επεισόδια στην Αγγλία, η περίοδος του Μεσοπολέμου υπήρξε μια περίοδος όπου παρατηρήθηκαν μειώσεις των επεισοδίων και οι συμπεριφορές των θεατών υπήρξαν κόσμιες και σωστές. Η Αγγλική Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (FA) προσπάθησε να περιορίσει τις βίαιες συμπεριφορές εντός των αγωνιστικών χώρων και το 1936 δημοσιοποίησε μια έκθεση σχετικά με το υπερβολικά βίαιο παιχνίδι.

Οι διαμαρτυρίες των οπαδών αυτήν την περίοδο περιορίζονται κυρίως στις διοικητικές αποφάσεις των ομάδων τους, και σε ότι αφορά κυρίως τις πωλήσεις παιχτών σε άλλες ομάδες ή και στις διαιτητικές αποφάσεις κατά τη διάρκεια των αγώνων. Ωστόσο τίποτα από όλα αυτά δεν μπορεί να προκαλέσει αναταραχές και ξεσπάσματα, καθώς οι μνήμες από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είναι νωπές και ο κόσμος βρίσκει διέξοδο στο ποδόσφαιρο. Μάλιστα παρατηρείται αυτήν την περίοδο και αύξηση των γυναικών που παρακολουθούν ποδοσφαιρικούς αγώνες καθώς και γονείς που παίρνουν μαζί τα παιδιά τους. Συνεπώς αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από μείωση των φαινομένων βίας στα αγγλικά γήπεδα (Dunning et al., 1982:139-156).

3.4 Οι δεκαετίες 1950 και 1960 και οι νέοι χούλιγκαν

Η δεκαετία του 1950 κινήθηκε όπως και οι προηγούμενες. Άλλωστε η Ευρώπη προσπαθούσε να κλείσει τις πληγές της από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο κόσμος προσπαθούσε να ξαναφτιάξει τις ζωές του και το ποδόσφαιρο είχε περάσει σε δεύτερο πλάνο. Ακολουθήθηκε λοιπόν μια στάση παθητική από τους φιλάθλους και τα κρούσματα βίας ήταν ελάχιστα σε όλη την Ευρώπη.

Αυτή όμως η τάση της απλής παρακολούθησης ενός ποδοσφαιρικού αγώνα άρχισε σταδιακά να αλλάζει την δεκαετία του 1960. Τα κρούσματα βίας άρχισαν να πληθαίνουν ολοένα και περισσότερο. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε και η είσοδος της τηλεόρασης στην μετάδοση αγώνων ποδοσφαίρου στην Αγγλία. Πλέον με την τηλεόραση μπορούσαν οι πάντες να παρακολουθήσουν έναν αγώνα ποδοσφαίρου και όχι μόνο αυτόν, αλλά και τη συμπεριφορά των οπαδών και πιθανά επεισόδια που λάμβαναν χώρα. Χαρακτηριστικό είναι το παιχνίδι του 1961 ανάμεσα στην Σάντερλαντ και την Τότεναμ όπου μεταδόθηκε από την τηλεόραση. Σε αυτό το παιχνίδι σημειώθηκαν επεισόδια μεταξύ χούλιγκαν και των δύο ομάδων, τα οποία παρακολούθησαν χιλιάδες κόσμος από τους τηλεοπτικούς δέκτες. Ήταν πρώτη φορά που ενέργειες και συμπεριφορές των χούλιγκαν γινόταν γνωστές στο ευρύ κοινό. Το γεγονός ότι οι χούλιγκαν εμφανίστηκαν στην τηλεόραση, «ενθάρρυνε» κόσμο να μιμηθεί τέτοιες συμπεριφορές (Dunning et al, 1986:243).

Την ίδια περίοδο, ο Τύπος άρχισε να στέλνει ανταποκριτές στα γήπεδα για να περιγράψει όχι μόνο το παιχνίδι, αλλά και τη συμπεριφορά των θεατών. Ο αριθμός των περιστατικών βίας που συνέβαιναν μέσα και έξω από τα γήπεδα αυξάνονταν διαρκώς. Μάλιστα οι δημοσιογράφοι για να πουλήσουν περισσότερα φύλλα στις εφημερίδες τους, και εξαιτίας της ολοένα αυξανόμενης νεανικής βίας που εμφανίστηκε την δεκαετία του 1960, άρχισαν να παρουσιάζουν τα περιστατικά βίας με τέτοιο τρόπο που να προκαλούν αίσθηση στο κοινό. Τα γήπεδα άρχισαν να διαφημίζονται όχι μόνο ως χώροι τέλεσης ποδοσφαιρικών αγώνων, αλλά ως χώροι σύγκρουσης, βίας και επεισοδίων (Dunning et al, 1986:243)

Όλο και περισσότεροι νέοι κυρίως από την κατώτερη εργατική τάξη άρχισαν να εμφανίζονται στα γήπεδα και τα περιστατικά ποδοσφαιρικής βίας και χουλιγκανισμού το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1960 διπλασιάστηκαν σε σχέση με τα προηγούμενα 25 χρόνια. Εκτός Αγγλίας σχηματίστηκε η άποψη ότι ο Άγγλος οπαδός ποδοσφαίρου ήταν συνώνυμο με τον χούλιγκαν (Garnibella et al, 1996:24).

Οι έφηβοι και οι νέοι που προέρχονται από αυτές τις κοινωνικές ομάδες παρακολουθούν ολοένα και πιο πολύ ποδοσφαιρικούς αγώνες και αποτελούν την πλειοψηφία του πυρήνα των οπαδών που εμπλέκονται σε φασαρίες και επεισόδια. Αυτές τις δραστηριότητες τις θεωρούν συναρπαστικές και διασκεδαστικές. Το παιχνίδι τους προκαλεί έντονη διέγερση και βρίσκουν διέξοδο να αντιπαρατεθούν με άλλους χούλιγκαν δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο τον ανδρισμό τους και το πόσο «σκληροί» μπορεί να είναι(Dunning et al, 1986).

3.5 Χουλιγκανισμός στην υπόλοιπη Ευρώπη

Κρούσματα βίας και συμπλοκές μεταξύ οπαδών αντίπαλων ποδοσφαιρικών ομάδων έλαβαν χώρα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες εκτός της Αγγλίας. Τα περιστατικά αυτά άρχισαν να εμφανίζονται κυρίως μετά τη δεκαετία του 1950, καθώς η «αγγλική ασθένεια» βρισκόταν σε καταστολή μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Κρούσματα βίας εμφανίστηκαν στην ενωμένη τότε Γιουγκοσλαβία στα μέσα της δεκαετίας του 1950 από τους ποδοσφαιρικούς ταραχοποιούς με το όνομα «Ζούσισμ», οι οποίοι προκαλούσαν τρόμο και φόβο σε κάθε παιχνίδι όπου εμφανιζόταν. Το όνομα τους προήλθε από αρχικά λέξεις που σήμαιναν στα σέρβικα και κροατικά «σφαγή», «σκοτώνω» και «εξολοθρεύω». Δύο σοβαρά περιστατικά συνέβησαν στο Βελιγράδι όπου οπαδοί οπλισμένοι με μαχαίρια, σιδερόβεργες, σφυριά και άλλα όπλα συνεπλάκησαν με άλλους οπαδούς (Garnibella et al, 1996:24).

Τα περιστατικά βίας στην Ιταλία έως τη δεκαετία του 1970 δεν ήταν πολλά. Από τότε άρχισαν πολλοί νέοι σε ηλικία οπαδοί των ιταλικών ομάδων να προσπαθούν να μιμηθούν τους άγγλους χούλιγκαν και να προβαίνουν σε καταστροφές, επεισόδια, συμπλοκές με άλλους οπαδούς και την αστυνομία.

Παράλληλα λόγω του ότι ο αθλητισμός έλαβε πολιτικές διαστάσεις μεταξύ του φασισμού και της κομμουνιστικής αριστεράς, η πολιτική διαμάχη ήταν τόσο έντονη στο χώρο του ποδοσφαίρου που οι διαφορές στις ομάδες πήγαζαν από τα «πιστεύω» και τη γεωγραφική τους θέση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι ομάδες του Μιλάνου, Μίλαν και Ίντερ. Οι οπαδοί της πρώτης προέρχονταν κυρίως από την εργατική τάξη και η ομάδα αντιπροσώπευε μεγάλο μέρος κυρίως των εργατών του σιδηροδρόμου, οι οποίοι πίστευαν ότι η ομάδα τους έχει αριστερά «πιστεύω». Αντίθετα η Ίντερ ήταν η ομάδα της μεσαίας τάξης και ήταν πιο κοντά σε συντηρητικές ιδέες. Αυτή η ανάμειξη πολιτικής και αθλητισμού είχε ως αποτέλεσμα τη

δημιουργία ομάδων οργανωμένων οπαδών που τα μέλη είχαν τις ίδιες πολιτικές πεποιθήσεις και παράλληλα υποστήριζαν τον αγαπημένο τους σύλλογο. Αυτές οι ομάδες οργανωμένων οπαδών ονομάστηκαν Ultras. Οι Ultras είχαν πιο πολύ πολιτικό περιεχόμενο παρά αθλητικό. Παράδειγμα ήταν τα συνθήματά τους τα οποία είχαν πολιτική χροιά(Brown, 1998). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι φίλαθλοι που προέρχονταν από ακροδεξιές ή ακροαριστερές οργανώσεις συνέβαλαν ενεργά στην αναβάθμιση των συνδέσμων Ultras. Μετά το 1989 αυξήθηκαν οι συλλήψεις ταραχοποιών οπαδών από την Αστυνομία και παρατηρήθηκε μια μεταφορά των επεισοδίων εκτός των γηπέδων, αλλά και πριν η μετά από τους αγώνες (Τσουκαλά, 1999:72-78).

Στην Ολλανδία το φαινόμενο των χούλιγκαν εμφανίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και χαρακτηρίζεται από έντονη επιθετική συμπεριφορά καθώς και τη χρήση διαφόρων ειδών όπλων, αυτοσχέδιων και μη όπως μαχαίρια, σιδερένιοι λοστοί, σπασμένα μπουκάλια κ.α. Επίσης παρατηρείται το φαινόμενο τα επεισόδια να μη συνδέονται με τη διεξαγωγή ενός αγώνα, αλλά λαμβάνουν συνήθως χώρα πριν ή μετά από κάποιο ποδοσφαιρικό παιχνίδι. Τα σημεία εκδήλωσης επεισοδίων είναι κυρίως χώροι περιμετρικά των γηπέδων, σε πάρκα, πλατείες, σιδηροδρομικούς σταθμούς. Οι καταστροφές είναι μεγάλες και σημειώνονται επιθέσεις σε καταστήματα, δημόσια κτίρια και δημόσια περιουσία, ενώ παρατηρούνται και ληστείες σε ξένες περιουσίες (Τσουκαλά,1999:81).

Στο γειτονικό Βέλγιο τα προβλήματα βίας και τα σοβαρά επεισόδια δημιουργήθηκαν κυρίως από τους οπαδούς των τεσσάρων μεγάλων ποδοσφαιρικών ομάδων της χώρας, της Άντερλεχτ, της Κλάμπ Μπρίζ, της Άντβερμπ και της Σταντάρ Λιέγης. Οι επιθέσεις και οι εκδηλώσεις βίας συνέβαιναν κυρίως σε αγώνες εκτός έδρας. Μετά την τραγωδία του Χέυζελ το 1985, όπου στον τελικό του κυπέλλου Πρωταθλητριών ομάδων ποδοσφαίρου ανάμεσα στην Αγγλική Λίβερπουλ και την Ιταλική Γιουβέντους έχασαν τη ζωή τους 39 άνθρωποι και τραυματίστηκαν πάνω από 400, η Αστυνομία του Βελγίου εντατικοποίησε τους ελέγχους και έλαβε αυστηρότερα μέτρα κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικών αγώνων, ενώ επέβαλε μεταξύ άλλων και απαγόρευση εισόδου σε αγώνες σε σεσημασμένους οπαδούς (Πανούσης & Τσουραμάνης,2004:6-7).

Στη Γερμανία η βίαιη συμπεριφορά των χούλιγκαν είχε άμεση σύνδεση και με νεοϋαζιστικές εκδηλώσεις. Στη χώρα από όπου ο Χίτλερ ήταν κυρίαρχος πολιτικά από τη δεκαετία του 1930 έως και την πτώση του με το τραγικό τέλος το 1945, είχε πάρα πολλούς

οπαδούς. Αναπόφευκτα αυτή η σχέση του κόσμου με το ναζισμό πέρασε και στο χώρο του ποδοσφαίρου. Παρατηρήθηκαν πάρα πολλά κρούσματα βίας και ρατσισμού σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Σε αυτό έπαιξε ρόλο και η παρουσίαση των γεγονότων και η δράση των χούλιγκαν από τα Μέσα Επικοινωνίας και τον Τύπο της Γερμανίας. Σε μια προσπάθεια να απαλλαχτεί η χώρα από το ναζισμό, ο Τύπος παρουσίαζε πολλές φορές τα γεγονότα με τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλέσει την αντίδραση του απλού κόσμου και να απομονώσει τους ταραξίες και χούλιγκαν. Τους παρομοίαζε ως υποστηρικτές του Χίτλερ και του ναζισμού. Αυτό όμως είχε αντίδραση. Πολλοί χούλιγκαν χρησιμοποιούσαν τα ναζιστικά σύμβολα περισσότερο για να προκαλέσουν τις αστυνομικές δυνάμεις και το κράτος γενικότερα, παρά λόγω ιδεολογικών πεποιθήσεων. Σύμφωνα με γερμανούς ερευνητές, η προσπάθεια της Αστυνομίας να ελέγξει τους χούλιγκαν είχε συχνά τα αντίθετα αποτελέσματα, διότι οι οπαδοί αυτοί είχαν ως κύριο σκοπό να προκαλέσουν και να επιδιώξουν τις αντιπαραθέσεις με τις κατασταλτικές δυνάμεις (Πανούσης & Τσουραμάνης, 2004:5-6).

3.6 Χουλιγκανισμός στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα τα κρούσματα βίας στα ποδοσφαιρικά γήπεδα ήταν περιορισμένα και μεμονωμένα. Η πιθανή αντιπαράθεση μεταξύ φιλάθλων περιοριζόταν σε λεκτικό επίπεδο με τη χρήση συνθημάτων κυρίως ανθελληνικών χαρακτηρισμών όπως «Τούρκοι» και « Βούλγαροι». Συνθήματα σεξιστικού περιεχομένου καθώς και ρίψεις αντικειμένων ή πυρσών εντός αγωνιστικού χώρου ήταν άγνωστα για το κοινό. Ομοίως και οι μαζικές εκδρομές συνδέσμων οπαδών σε άλλα γήπεδα ή πόλεις. Μεμονωμένο ήταν το περιστατικό του 1964 όπου οπαδοί του Ολυμπιακού και του Παναθηναϊκού συνεπλάκησαν στο γήπεδο του Παναθηναϊκού «Απόστολος Νικολαΐδης», τη γνωστή Λεωφόρο (Παπαγεωργίου, 1999:50,51).

Όμως από την αρχή της δεκαετίας του 1980, που συνέπεσε με την επαγγελματοποίηση του ποδοσφαίρου(δημιουργία ΕΠΑΕ το 1979), παρατηρήθηκε και μία αύξηση των επεισοδίων στα γήπεδα. Σε συνδυασμό με την αύξηση των επενδύσεων από επιχειρηματίες- ιδιοκτήτες ομάδων, τη ραγδαία ανάπτυξη του γραπτού αθλητικού Τύπου και την είσοδο της ιδιωτικής τηλεόρασης στην καθημερινότητα του κόσμου, οι οπαδοί δέθηκαν ακόμα περισσότερο με τις ομάδες τους (Παπαγεωργίου, 1998:35). Εκείνη την περίοδο όπως αναφέρει ο Ζαϊμάκης (2005) παρατηρείται και μια νέα μορφή συμπεριφοράς των οπαδών στα γήπεδα. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιούνται εκδρομές οργανωμένες σε εκτός έδρας αγώνες των ομάδων, γίνεται χρήση

αλκοόλ και εξαρτησιογόνων ουσιών από οπαδούς, ενώ γίνονται και καταστροφές σε καταστήματα και αυτοκίνητα εκτός των γηπέδων. Τέλος τα συνθήματα που ακούγονται από τους οπαδούς έχουν σεξιστικό και ρατσιστικό περιεχόμενο, ενώ υπάρχει και αύξηση της σωματικής βίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV-ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

4.1 Κοινωνική προσέγγιση χουλιγκανισμού

Από τη δεκαετία του 1960 οπότε και άρχισαν να εκδηλώνονται τα πρώτα σοβαρά και συνεχόμενα κρούσματα βίας στα γήπεδα ποδοσφαίρου στην Αγγλία, πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να προσεγγίσουν το θέμα και να σκιαγραφήσουν το προφίλ των χούλιγκαν, τα αίτια και τους λόγους που τους ωθούν σε τέτοιες συμπεριφορές. Αρκετοί δεν είδαν το φαινόμενο αυτό ως ένα νέο, αλλά ως συνέχεια των προτύπων συμπεριφοράς των νέων της εποχής. Άλλωστε η δεκαετία του 1960 θεωρείται ως η δεκαετία της αντίδρασης και της επανάστασης. Έτσι λοιπόν ομάδες νέων όπως οι «Γέντυ Μπούς», οι «Μόντζς», οι «Ρόκερς» και οι «Σκίνχεντς» αποτελούσαν τους χούλιγκαν της εποχής.

Κατά άλλους ο χουλιγκανισμός ήταν ένα δημιούργημα των δημοσιογράφων της εποχής στην Αγγλία, προκειμένου να έχουν μεγαλύτερες πωλήσεις στις εφημερίδες τους και στα μέσα επικοινωνίας (Garnibella et al, 1996:24)

4.2 Επιστημονικές προσεγγίσεις

Παρόλα αυτά οι επιστήμονες της εποχής έδωσαν τις δικές τους ερμηνείες για τον χουλιγκανισμό. Υπήρξαν διάφορες απόψεις και θεωρίες από ερευνητές προκειμένου ο καθένας να δώσει τη δικιά του εξήγηση για τη συμπεριφορά των χούλιγκαν τόσο εντός γηπέδων, όσο και εκτός αυτών. Οι θεωρίες αυτές οι οποίες είχαν η κάθε μία και κάποιον εκφραστή, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ακολούθως: α) ψυχοαναλυτική-ψυχολογική προσέγγιση, β) εθνολογική προσέγγιση, γ) θεωρία των πολιτιστικών διαδικασιών, δ) θεωρία της ετικέτας, ε) πολιτική προσέγγιση και στ) θεωρία των υπο-πολιτιστικών ομάδων.

Όσον αφορά τη πρώτη προσέγγιση κύριος εκφραστής της ήταν ο Storr, ο οποίος υποστήριζε ότι ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να σχηματίζει ομάδες ή ενώσεις προκειμένου να υποστηρίξει τα πιστεύω του. Έτσι και στο χώρο του ποδοσφαίρου οι οργανωμένοι οπαδοί ιδρύουν συνδέσμους για να υποστηρίξουν την ομάδα τους και να έχουν την καλύτερη δυνατή συσπείρωση. Οι πιθανές αντιπαλότητες των ομάδων ωθούν τα μέλη των συνδέσμων σε επιθετικές ενέργειες για να διασφαλίσουν τα κεκτημένα τους (Storr,1979:55,74)

Στη δεύτερη κατηγορία, την εθνολογική προσέγγιση με κύριους εκφραστές της τους Marsh και Morris, οι οπαδοί του ποδοσφαίρου εκδηλώνουν μια τελετουργική και συμβολική

συμπεριφορά η οποία ρυθμίζεται από κοινωνικούς κανόνες, θεωρώντας ότι το φαινόμενο αυτό συνιστά πρωτίστως μια μορφή τελετουργικής παρά πραγματικής βίας (Morris, 1981). Ο Marsh (1978) τονίζει ότι οι χούλιγκαν προσπαθούν να είναι αφοσιωμένοι στην ομάδα τους και ότι δεν έχουν σαν αυτοσκοπό τη βία. Προσπαθούν να αναδειχτούν μέσα στην κοινωνία και να αποκτήσουν μια φήμη και ο τρόπος που μπορούν να το επιτύχουν αυτό είναι μέσω της επιθετικότητας που επιδεικνύουν καθώς δεν έχουν άλλο τρόπο.

Η θεωρία των πολιτιστικών διαδικασιών έχει ως κύριους εκφραστές τους Elias, Dunning, Murphy και Williams. Κύριο γνώρισμα είναι η ότι εκτός της ανάγκης αντίδρασης της μεσαίας τάξης υπάρχει και το στοιχείο της ευχαρίστησης και της διέγερσης όσον αφορά τη χρήση της βίας (Χαϊνάς, 2007:14)

Η θεωρία της ετικέτας έχει ως κύριο εκπρόσωπό της τον Κόεν και υποστηρίζει ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης συμβάλλουν στην όξυνση του φαινομένου με την ποσότητα δημοσιευμάτων που σχετίζονται με τη βία στα γήπεδα και τον τρόπο παρουσίασής τους. Η πρωτοτυπία της επιστημονικής αυτής προσέγγισης συνίσταται στο ότι κατάφερε να στρέψει το ενδιαφέρον στη μελέτη της εγκληματοποιητικής διαδικασίας (*crime creation*), δηλαδή τη μελέτη των σχέσεων και των διαντιδράσεων μεταξύ των παραβατών και των φορέων του κοινωνικού ελέγχου (πολιτεία, αστυνομία και μέσα μαζικής ενημέρωσης), (Τσουκαλά, 1999: 83). Η προσέγγιση αυτή είναι πολύ ενδιαφέρουσα, στο μέτρο που τονίζει τη σημασία του ρόλου των ΜΜΕ και των διωκτικών αρχών στην κατασκευή της εικόνας του φαινομένου με συνέπεια την πρόκληση ηθικού πανικού, την επιβολή υπερβολικά αυστηρών μέτρων κατά των φιλάθλων και εν τέλει την επαλήθευση της «προφητείας» τους για ύπαρξη βίαιων επεισοδίων (Χαϊνάς, 2007:14).

Η πολιτική προσέγγιση έχει ως κύριο εκφραστή της τον Τέυλορ. Ο Τέυλορ στις πρώτες του εργασίες πάνω στο θέμα, απέδιδε τον χουλιγκανισμό στις επιπτώσεις της «αστικοποίησης» και της «διεθνοποίησης» του παιχνιδιού από τους σκληροπυρηνικούς οπαδούς των ομάδων. Υποστήριζε ότι οι φιλάθλοι που προέρχονται από την εργατική τάξη θεωρούν τις ομάδες τους κατά κάποιον τρόπο «συμμετοχικές δημοκρατίες» και ότι οι χούλιγκαν είναι το κίνημα αντίστασης της εργατικής τάξης, με στόχο να δηλώσει παρουσία μπροστά στις επικείμενες αλλαγές που επιβάλλονται από τη μεσαία τάξη για να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους (Dunning et al, 1986:228).

Επίσης ο Τέυλορ σε γραπτά του στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αναφέρει ότι η εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου σε όλους τους τομείς, είχε και ως αποτέλεσμα τα χαμηλά στρώματα της εργατικής τάξης να χάσουν την επαφή τους με τις ομάδες τους και να αποκοπούν οι δεσμοί με παίκτες που θεωρούσαν ως πρότυπα. Η αίσθηση της αποξένωσης που βίωναν αυτοί οι οπαδοί, ήταν μια γενικότερη αποξένωση που βίωναν σε πολλές κοινότητες της Αγγλίας. Η βία που ξεσπούσε σε πολλά γήπεδα της χώρας ήταν απόρροια της πτώσης των παραδοσιακών αξιών της εργατικής τάξης, και ένας τρόπος να ανακτήσουν τον έλεγχο του παιχνιδιού από τη νεόπλουτη ελίτ κοινωνία της εποχής (Garnibella et al, 1996:34).

Τέλος υπάρχει η θεωρία των υπο-πολιτιστικών ομάδων της οποίας κύριοι εκφραστές ήταν οι Κλάρκ και Χάλ. Παρατηρούν στις βίαιες συμπεριφορές των νέων στα γήπεδα μια συμβολική απόπειρα των νέων να επιλύσουν ουσιώδεις συγκρούσεις - αντιφάσεις της ζωής τους. Η αντικοινωνική συμπεριφορά των νεαρών ατόμων παρουσιάζονται σαν αποτέλεσμα της ανυπαρξίας ελέγχου πάνω σε αυτά από τον κοινωνικό τους περίγυρο (Χαϊνάς, 2007:14)

Ο Κλάρκ αποδίδει τον χουλιγκανισμό σε αυτό που αποκαλούσαν «επαγγελματοποίηση» και «θεαματοποίηση» του ποδοσφαίρου στη δεκαετία του 1960. Σε συνδυασμό με τις αλλαγές στην κοινωνική κατάσταση που βίωναν οι νέοι της εργατικής τάξης και πιο συγκεκριμένα στις αλλαγές που επέφεραν τη διάρρηξη των δεσμών με την οικογένεια και τη γειτονιά γενικότερα. Ο χουλιγκανισμός είναι μια αντίδραση για τον αλλοτριωμένο νέο της εποχής ενάντια στο εμπορευματοποιημένο ποδόσφαιρο (Dunning,1986:228)

Υπήρξαν επίσης προσεγγίσεις από ερευνητές όσον αφορά τη συμπεριφορά των οπαδών σχετιζόμενες με τη θεωρία της υποκουλτούρας. Ο Κλαρκ και η ομάδα του (1975) υποστήριξαν ότι συγκεκριμένα στυλ υποκουλτούρας, επιτρέπουν σε νέους άντρες της εργατικής τάξης, να επιλύουν τις όποιες διαφορές αντιμετωπίζουν με συγκρούσεις πάσης φύσης. Τα στυλ υποκουλτούρας όπως οι «Τέντυ Μπούς», οι «Μόντς», οι «Ρόκερς» και οι «Σκίνχεντς», έχουν όλα εκείνα τα στοιχεία που δείχνουν την αντίδραση «υποταγής» των νέων στους μεγαλύτερους ηλικιακά και την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους με τη χρήση βίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν για τον Κλάρκ και τους συνεργάτες του οι «Σκίνχεντς», οι οποίοι ήταν οι πρώτοι εκφραστές των χούλιγκαν στο αγγλικό ποδόσφαιρο. Με στοιχεία τη βία, την σκληρότητα και το ρατσισμό άρχισαν να δημιουργούν προβλήματα στα γήπεδα και να προκαλούν φόβο στην συντηρητική κοινωνία της Αγγλίας (Χαϊνάς,2007:14).

Ο Χάλ και οι συνεργάτες του (1978) υποστήριξαν ότι ο Βρετανικός Τύπος παρουσιάζει το φαινόμενο του χουλιγκανισμού με τέτοιο τρόπο που δημιουργεί πανικό και φόβο στην κοινωνία. Και αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι χούλιγκαν να θέλουν να αυτοδιαφημιστούν προκαλώντας περισσότερες καταστροφές και επεισόδια με το πέρασμα των χρόνων.

Παράλληλα εκτός από τους ακαδημαϊκούς που διενεργήσαν έρευνες από τη δεκαετία του 1960 και μετά, υπήρξαν και έρευνες που διενεργήθηκαν από ομάδες εργασίας σχετιζόμενες με το ποδόσφαιρο, των οποίων τα συμπεράσματα ήταν χρήσιμα και πολύτιμα. Μια τέτοια έρευνα ήταν του βρετανού Χάριγκτον. Ο Χάριγκτον, ο οποίος ήταν ψυχίατρος, σε αναφορά του το 1968 έκανε μια σοβαρή προσπάθεια να αναλύσει το κοινωνικό φαινόμενο του χουλιγκανισμού. Πραγματοποίησε έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίου το οποίο δόθηκε σε αστυνομικούς, σε οδηγούς ασθενοφόρων που μετέφεραν τραυματίες χούλιγκαν στο νοσοκομείο μετά από συμπλοκές ενώ οι φίλαθλοι μπορούσαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις μέσω της εφημερίδας Sun. Το 90% των ερωτηθέντων αναγνωστών της εφημερίδας τόνισαν ότι ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός βρισκόταν σε αύξηση και ότι ήταν σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα. Αυτό ήταν σε αντίθεση με τις απόψεις των αστυνομικών, οι οποίοι σε ποσοστό 50% ανέφεραν ότι δεν υπάρχει αύξηση του φαινομένου.

Ο ίδιος στην έκθεσή του κατέληγε στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία μαρτυρούν ότι οι χούλιγκαν προέρχονται κυρίως από εργατικό περιβάλλον με ιδιαίτερα προβλήματα κυρίως σε μεγάλες βιομηχανικές πόλεις και λιμάνια, όπου υφίστανται βίαιες και εγκληματικές υποκουλτούρες (Harrington, 1968).

Το 1969 σε ομάδα εργασίας η οποία αποτελούνταν από τον Σερ Τζον Λάνγκ, αντιπρόεδρος του Αθλητικού Συμβουλίου της Αγγλίας και ήταν επικεφαλής αυτής, καθώς και από εκπροσώπους της Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (FA), εκπροσώπους από τις Εθνικές Κατηγορίες της Αγγλίας, την Αστυνομία, το υπουργείο Εσωτερικών της Αγγλίας, εκπροσώπους της Σκωτσέζικης Κυβέρνησης, αλλά και των ποδοσφαιριστών και προπονητών της χώρας, πραγματοποιήθηκε έρευνα η οποία προσπάθησε για πρώτη φορά να αναζητήσει λύσεις στο πρόβλημα του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο. Μεταξύ άλλων πρότειναν την απαγόρευση εισόδου στα γήπεδα όσων προκαλούσαν με τη συμπεριφορά τους επεισόδια. Επίσης κάθε ποινή που θα επιβάλλονταν να σχετιζόταν με το εύρος της παράβασης (Garnibella et al, 1996:32).

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν διαχρονικά από τη δεκαετία του 1960 και ύστερα, σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, προσπάθησαν να καταδείξουν το πρόβλημα του κοινωνικού

φαινομένου που ήταν ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός και ελπίζοντας ότι μέσα από την ανάλυση του θα προέκυπταν λύσεις και τρόποι για την αντιμετώπισή του.

4.3 Αίτια του χουλιγκανισμού

Αναλύοντας λοιπόν επιστημονικά το φαινόμενο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού, πρέπει να υπάρξει και μία αναφορά στα αίτια που ωθούν τους οπαδούς να γίνουν χούλιγκαν. Σύμφωνα με τον Free(2009) τα αίτια του μπορούν να αποτυπωθούν ως εξής:

1. Η ανεργία των νέων η οποία είναι συνδεδεμένη με την έλλειψη ενδιαφερόντων, τη σπατάλη του χρόνου και την απογοήτευση.
2. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, ο οποίος είναι απρόσωπος και ψυχρός ιδιαίτερα στις πόλεις. Η εκμετάλλευση και η υποκρισία στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, οι ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες και η διαφθορά των ανθρώπων σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό.
3. Τα αδιέξοδα της νέας γενιάς, η κρίση των αξιών που έχει εξαπλωθεί στη σημερινή κοινωνία σε συνάρτηση με την έλλειψη ιδανικών και προσανατολισμών.
4. Η χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών, η έλλειψη οικογενειακής αγωγής ωθούν τους νέους στην υιοθέτηση αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Με αυτόν τον τρόπο προσπαθούν να αποδείξουν ότι υπάρχουν και ότι είναι σημαντικοί στην κοινωνία.
5. Ο φανατισμός που προβάλλεται από τα ΜΜΕ, οπαδικές εφημερίδες και μέσα ενημέρωσης. Δημιουργείται έτσι «πολεμικό» κλίμα πριν ή μετά από κάποιον αγώνα.
6. Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού.
7. Η επαγγελματοποίηση του ποδοσφαίρου και η μετατροπή των ποδοσφαιριστών σε υπαλλήλους των ομάδων.
8. Το φαινόμενο της εποχής μας, όπου καλλιεργείται η οχλοποίηση χωρίς να υπάρχει κριτική σκέψη από τον κάθε άνθρωπο.
9. Η διαφθορά της πολιτικής ζωής σε συνδυασμό με την έλλειψη ήθους στερεί από τους νέους υγιή πρότυπα. Με αυτόν τον τρόπο οι νέοι εξελίσσονται σε αντικοινωνικά και άβουλα όντα, που έχουν σαν μοναδικό σκοπό το ατομικό τους συμφέρον αδιαφορώντας για το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

4.4 Ο χουλιγκανισμός στην Ευρώπη

Σε αυτό το σημείο θα γίνει προσπάθεια να σκιαγραφηθούν τα προφίλ των χούλιγκαν σε ευρωπαϊκές χώρες.

Στη Γερμανία σύμφωνα με μία αναφορά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 1996, οι φίλαθλοι προέρχονται κυρίως από τα μεσαία κοινωνικά στρώματα και χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες φίλαθλων. Πρώτον ο φίλαθλος-καταναλωτής ο οποίος πηγαίνει στο γήπεδο για να περάσει ευχάριστα την ώρα του, ξοδεύοντας αρκετά χρήματα αγοράζοντας είδη της ομάδας κ.α. Δεύτερον ο προσανατολισμένος στο ποδόσφαιρο φίλαθλος, ο οποίος ντύνεται στα χρώματα της αγαπημένης του ομάδας, είναι μέλος των οργανωμένων συνδέσμων των ομάδων, μετέχει ενεργά στον αγώνα, φωνάζοντας συνθήματα υπέρ της αγαπημένης του ομάδας και ζει τον αγώνα με ένταση και πάθος. Τέλος υπάρχει και ο προσανατολισμένος στην περιπέτεια φίλαθλος που τον ενδιαφέρει να δει οτιδήποτε συμβαίνει εντός και εκτός αγωνιστικού χώρου είτε έχει να κάνει με το ποδόσφαιρο είτε όχι (Roth,1996).

Ο Roth σημειώνει επίσης ότι ο φίλαθλος καταναλωτής θα επιλέξει ποιο παιχνίδι θα παρακολουθήσει, σε αντίθεση με τον προσανατολισμένο στο ποδόσφαιρο φίλαθλο, ο οποίος θα παρακολουθήσει όλους τους αγώνες της ομάδας του. Τέλος ο προσανατολισμένος στην περιπέτεια φίλαθλος επιδιώκει τη βίαιη περιπέτεια είτε εντός είτε εκτός αγωνιστικού χώρου.

Η Γερμανική Αστυνομία κάνει από την πλευρά της μια πιο απλοϊκή ταξινόμηση των φίλαθλων. Στην ετήσια έκθεσή της για το ποδόσφαιρο την περίοδο 1993-94, αναφέρει τρεις κατηγορίες οπαδών. Τους ειρηνικούς οπαδούς τους οποίους ενδιαφέρει μόνο το ποδόσφαιρο και τίποτα άλλο, τους επιρρεπείς στη βία οπαδούς, οι οποίοι αν τους δοθεί η ευκαιρία μπορεί να προκαλέσουν επεισόδια, και τέλος τους βίαιους οπαδούς, οι οποίοι είναι αποφασισμένοι να προκαλέσουν επεισόδια και βίαιες πράξεις.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και αναφορές από ειδικούς για μια διαρκώς αυξανόμενη συμμετοχή ακροδεξιών και νεοναζιστών σε παρακολούθηση αγώνων ποδοσφαίρου, ωστόσο συμπληρώνουν οι περισσότεροι ότι αυτό δεν αποτελεί απόδειξη συμμετοχής των νεοναζιστών σε πράξεις ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού (Garnibella et al, 1996:54).

Στην Ιταλία οι Ιταλοί ερευνητές dal Lago και de Biasi (1994) περιγράφουν την ποδοσφαιρική κουλτούρα της χώρας ως μια μάχη των συνδέσμων Ultras μεταξύ τους. Με κοινά στοιχεία από την αρχαιότητα όπου υπήρχαν αντιπαλότητες γεωγραφικές ή μεταξύ πόλεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου του 1990 που διεξήχθη στην Ιταλία, όπου υπήρχε ένας διαχωρισμός των φιλάθλων της Ιταλίας σε βόρειους και νότιους. Στο παιχνίδι της Ιταλίας με την Αργεντινή που διεξήχθη στη Νάπολι, οι φανατικοί οπαδοί Ultras υποστήριζαν την Αργεντινή του Μαραντόνα, ο οποίος ήταν τοπικός ήρωας με την ομάδα της Νάπολι στο ιταλικό πρωτάθλημα. Σε αντίθεση στο βορρά και στο παιχνίδι Αργεντινή-Καμερούν που διεξήχθη στο Μιλάνο, οι φανατικοί οπαδοί υποστήριζαν φανατικά το Καμερούν και βρίζανε τον Μαραντόνα. Ακόμα και οπαδοί «Σκίνχεντ» που υπήρχαν στο γήπεδο υποστήριζαν την αφρικανική ομάδα με θέρμη.

Σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές φαίνεται ότι οι φανατικοί οπαδοί Ultras προέρχονται κυρίως από την εργατική τάξη. Όπως επίσης και αρκετοί φοιτητές αλλά και επαγγελματίες αποτελούν μέλη αυτών των συνδέσμων. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι αρκετές γυναίκες μετέχουν ενεργά στους συνδέσμους των Ultras.

Έρευνα του Roversi (1994) έδειξε ότι το 64,7% όσων μετέχουν σε επεισόδια είναι ηλικίας κάτω των 21 ετών, ενώ και άλλες έρευνες συμπέραναν πως οι μικρότεροι σε ηλικία οπαδοί των ομάδων, μέχρι τα 21, είναι και αυτοί που μετέχουν σε επεισόδια, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ηλικιακά οπαδούς των ομάδων που κρατούν ένα πιο μετριοπαθές προφίλ.

Στην Ολλανδία όπου οι εμφάνιση των χούλιγκαν έγινε τη δεκαετία του 1970, αν και λέγεται ότι έχουν πολλά κοινά στοιχεία με τους άγγλους χούλιγκαν, εντούτοις προκύπτουν σύμφωνα με τους ερευνητές στοιχεία που δείχνουν να υπάρχουν πιο πολλές ομοιότητες με τους ιταλούς οπαδούς. Και εδώ παρατηρούνται συχνά επεισόδια κυρίως από οπαδούς των παραδοσιακά μεγάλων ομάδων της χώρας, όπως ο Άγιαξ, η Άιντχοφεν, η Φέγιενορντ, η Τβέντε κ.α. είτε μεταξύ τους είτε με την Αστυνομία. Τα επεισόδια μπορεί να ξεκινάνε ενίοτε από κάποια μεμονωμένη φάση σε κάποιον αγώνα, ωστόσο μπορεί πολύ εύκολα να λάβει μεγάλες διαστάσεις και να μεταφερθεί εκτός γηπέδων. Σύμφωνα με τον van der Brug (1994) οι ολλανδοί φανατικοί οπαδοί που αποκαλούνται «Siders», έχουν ως πρωταρχικό στόχο την πρόκληση επεισοδίων σε ένα παιχνίδι, παρά την παρακολούθηση του. Ο ίδιος προσπαθώντας να σκιαγραφήσει το προφίλ των «Siders» υποστηρίζει ότι δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους άγγλους χούλιγκαν, να

προέρχονται δηλαδή από τα κατώτερα στρώματα της εργατικής τάξης. Υποστηρίζει ότι το μορφωτικό τους επίπεδο είναι αρκετά χαμηλό και ιδιαίτερα σε σχέση με τους γονείς αυτών.

Ο van de Sande (1987) σημειώνει ότι οι ολλανδοί οπαδοί προέρχονται από όλες τις κοινωνικο-οικονομικές τάξεις της χώρας, αν και οι περισσότεροι ανήκουν στα χαμηλότερα στρώματα. Επίσης σημειώνει ότι από στοιχεία της Αστυνομίας όσον αφορά συλλήψεις οπαδών, προκύπτει ότι όλοι ήταν άντρες, το 43% ηλικίας 16-18, το 28% ηλικίας 19-21 και δεν βρέθηκε σχεδόν κανένας άνω των 30 ετών.

Τέλος πολλοί ολλανδοί ερευνητές μετά από έρευνες κατέληξαν ότι οι χούλιγκαν είχαν οι περισσότεροι προβληματική συμπεριφορά στα σχολεία τους και ότι δεν είχαν καθόλου έλεγχο από τις οικογένειές τους.

4.5 Ο χουλιγκανισμός στην Ελλάδα

Το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα καταγράφεται σε όλες τις περιοχές του ελλαδικού χώρου. Σε ομάδες της Superleague, της Football League μη εξαιρουμένων και των ερασιτεχνικών κατηγοριών. Χωροταξικά πιο έντονα το φαινόμενο εμφανίζεται στα μεγάλα αστικά κέντρα, στα οποία υπάρχουν και οι πιο πολλές ομάδες των επαγγελματικών κατηγοριών, αλλά και οι περισσότερο δημοφιλείς όπως Ολυμπιακός, Παναθηναϊκός, ΑΕΚ, ΠΑΟΚ με ικανό αριθμό οπαδών στις πόλεις έδρες τους και φυσικά οπαδούς σε όλη την Ελλάδα. Στις μικρότερες πόλεις οι πράξεις βίας και χουλιγκανισμού περιορίζονται στις περιπτώσεις οργανωμένης μετακίνησης οπαδών των μεγάλων ομάδων στις πόλεις αυτές και σε «ιστορικές» αντιπαλότητες οπαδών ομάδων που έχουν να κάνουν με γειτνίαση πόλεων καθώς και πολιτικές ή άλλες αντιθέσεις που έχουν καταγραφεί στη συνείδηση των οπαδών (Ζαϊμάκης, 2005:234).

Οι διαπιστώσεις των ερευνητών στην Ελλάδα δε διαφέρουν από αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ευρώπης σχετικά με τη βία και το χουλιγκανισμό, τις οποίες ενισχύουν οι παρακάτω επισημάνσεις:

Τα γήπεδα θεωρούνται «εθιμικά» από την πλειοψηφία των φιλάθλων ως χώροι εκτόνωσης και ανοχής της παρέκκλισης, που έχει ως συνέπεια να αποτελούν πόλους έλξης παραβατικών ατόμων.

Δεν αποτελούν μόνο το πεδίο, στο οποίο αντανακλώνται βίαιες συμπεριφορές που προϋπάρχουν σε κοινωνικές ομάδες και άτομα, αλλά είναι ένας χώρος που κάτω από ορισμένες περιστάσεις συμβάλλει στην παραγωγή πρότυπων βίας, επιθετικής συμπεριφοράς, στην καλλιέργεια μιας φαλλοκρατικής κουλτούρας, που διαχέεται σε συμπεριφορές της καθημερινότητας.

Βέβαια το φαινόμενο του χουλιγκανισμού με την οργανωμένη μορφή των μαχητικών συμμοριών δεν φαίνεται να έχει εξαπλωθεί στον ίδιο βαθμό με χώρες όπως η Αγγλία ή η Ολλανδία. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, η κατάσταση έχει διαφοροποιηθεί, με την όλο και πιο συχνή καταγραφή περιπτώσεων που αφορούν βίαιες συγκρούσεις ανάμεσα στους συνδέσμους οργανωμένων οπαδών, που δεν αποτελούνται πλέον από νέους των χαμηλότερων κοινωνικά τάξεων, αλλά καταγράφεται μια διαρκώς αυξανόμενη συμμετοχή μελών από τα μεσαία και υψηλά κοινωνικά στρώματα που πυκνώνουν στις τάξεις των χούλιγκαν.

Είναι σημαντική η αναφορά στον επιβαρυντικό χαρακτήρα που προσδίδουν στη διαδικασία αλληλεπίδρασης και εν τέλει στη διαμόρφωση της παραβατικής συμπεριφοράς τα ΜΜΕ και ειδικότερα οι οπαδικές εφημερίδες, οι συμπεριφορές των παραγόντων, η στάση της Αστυνομίας και οι αντιδράσεις της, οι ελεγχόμενες αποφάσεις διαιτητών και η διαρκώς αυξανόμενη φήμη των «στημένων αγώνων»

Στις παραπάνω διαπιστώσεις αν προστεθεί η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, η δυσκολία κοινωνικοποίησης των νέων, η αύξηση του φανατισμού σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και η έλλειψη δημιουργίας διαφορετικών των σημερινών προτύπων, ο χουλιγκανισμός και η βία θα μεγαλώνει μέσα στην κοινωνία (Χαϊνάς, 2007:27).

Σε μία μεγάλη έρευνα που διενεργήθηκε το 1988 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών με επικεφαλής τον καθηγητή εγκληματολογίας Νέστωρα Κουράκη σχετικά με τη βία στους ελληνικούς αθλητικούς χώρους, έγινε προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το προφίλ των ατόμων που

αποτελούσαν τους σκληροπυρηνικούς οπαδούς των ομάδων, με ενεργό ρόλο στους συνδέσμους των οργανωμένων οπαδών.

Έλαβαν μέρος 319 άτομα, όλα μέλη συνδέσμων οργανωμένων οπαδών των ομάδων. Στην πλειονότητά τους ήταν άγαμοι άντρες και με μέσο όρο ηλικίας τα 20 χρόνια και κατοικούσαν στην Αθήνα, στον Πειραιά και στη Θεσσαλονίκη.

Όσον αφορά την απασχόληση και το εισόδημα των γονέων τους, οι περισσότεροι από αυτούς ήταν εργαζόμενοι σε ποσοστό μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο γενικό αστικό πληθυσμό της εποχής. Απασχολούνταν σε χαμηλό ποσοστό σε ελεύθερα επαγγέλματα και εργάζονταν κυρίως ως μισθωτοί υπάλληλοι ή εργάτες. Επιπλέον έχει καταγράψει ο μέσος όρος του εισοδήματος τους, να είναι κατά ένα τρίτο υψηλότερος από εκείνον του αντίστοιχου γενικού πληθυσμού και αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι σε αυτές τις οικογένειες υπήρχε μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης και των δύο γονέων σε σύγκριση με τον εν γένει πληθυσμό. Κατά κάποιο τρόπο, ήταν σε θέση να προσφέρουν στην οικογένειά τους ένα υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, με τίμημα όμως τον χρόνο που βρίσκονται εκτός σπιτιού για την εργασία τους.

Σημαντικό εύρημα αποτελεί πως είναι ορφανοί από τον έναν ή τους δύο γονείς σε ποσοστό 10% ή είναι παιδιά χωρισμένων οικογενειών σε ποσοστό 7,3%. Το 30,1% εξ αυτών δεν ζούσε με τους γονείς του εξ αιτίας διαφόρων προβλημάτων. Το 19,4% από αυτούς ανέφερε ότι ο ένας ή και οι δύο από τους γονείς τους είχαν κάποια στιγμή απασχολήσει τη δικαιοσύνη ή την αστυνομία.

Οι συμμετέχοντες οπαδοί στην έρευνα, εργάζονταν σε ποσοστό μεγαλύτερο του μέσου όρου, γεγονός που τους εξασφάλιζε κάποια αίσθηση ανεξαρτησίας. Έχει καταγράψει πως ο πρόωρος χρόνος που μπήκαν στην αγορά εργασίας και το είδος της εργασίας που κάνουν, τους δημιούργησε ψυχολογικές πιέσεις που από την πλευρά τους έχουν την τάση να τους εξωθούν σε ανεύρεση άλλων διεξόδων.

Φάνηκε ακόμη, πως το πλαίσιο του περιβάλλοντος που μεγάλωναν, δημιούργησε ένα αίσθημα αποξένωσης, το οποίο σε συνδυασμό με την τάση για δυνατές συγκινήσεις των ατόμων αυτής της ηλικίας, τους παρακινούν να αναζητήσουν ομάδες συνομηλίκων στις οποίες

μπορούν να αφιερωθούν ολοκληρωτικά και να αντλήσουν ένα αυξημένο αίσθημα ότι και οι ίδιοι αξίζουν κάτι.

Οι ποδοσφαιρικοί αγώνες, με την ατμόσφαιρά της έντονης αγωνίας, του ανταγωνισμού και της σύγκρουσης, καθώς και με όλες εκείνες τις τελετουργίες και τις μαζικά συντονισμένες αντιδράσεις όπως ανέμισμα σημαίων, δυνατά χειροκροτήματα και ρυθμικά συνθήματα ή τραγούδια προσέφεραν στα μάτια και την ψυχή τους δυνατές συγκινήσεις.

Σημαντικά είναι τα ευρήματα στο πεδίο της καταγραφής των αιτιών μέσα από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων της δημιουργίας επεισοδίων στις «αθλητικές αναμετρήσεις» με πρώτη την προκλητική συμπεριφορά των οπαδών της αντίπαλης ομάδας (25,8%), εν συνεχεία τις θεωρούμενες άδικες αποφάσεις των διαιτητών (14,2%) και τέλος την προκλητική παρουσία και στάση των αστυνομικών δυνάμεων (13,7%) (Κουράκης & συνεργάτες 1997:38-43).

Όμως δεν μπορούν να αποδοθούν ευθύνες για την τέλεση επεισοδίων, μόνο στους νεαρούς οπαδούς των συνδέσμων χωρίς αναφορά και προβεβλημένη θέση στο κάδρο της βίας και του χουλιγκανισμού στους παρακάτω παράγοντες (Χαϊνιάς, 2007:28):

- Οι ιδιοκτήτες των ποδοσφαιρικών ομάδων οι οποίοι είναι επιχειρηματίες που έχουν την τάση να αντιμετωπίζουν το ποδόσφαιρο ως μια ακόμα επαγγελματική υπόθεση που θα τους αποφέρει γρήγορα κέρδη, καταξίωση, ακόμη και πολιτική δύναμη. Έτσι δε διστάζουν να ενθαρρύνουν την ύπαρξη σκληροπυρηνικών οπαδών που θα υποστηρίζουν τις ομάδες τους. Χάρη στον ενθουσιασμό που τους διακρίνει, πιστεύουν οι ιδιοκτήτες των ομάδων ότι έτσι θα ασκήσουν μια μορφή πίεσης στους αντιπάλους και στους διαιτητές προς όφελός τους. Όμως αυτή η τακτική μπορεί να πάρει απρόβλεπτες διαστάσεις όταν οι αντιδράσεις των οπαδών ξεφεύγουν από κάθε έλεγχο.
- Δεν μπορεί να αγνοηθεί το μεγάλο μερίδιο ευθύνης που έχουν τα ΜΜΕ και οι δημοσιογράφοι που τα υπηρετούν. Αφενός η ύπαρξη πολλών αθλητικών εφημερίδων και μέσων που υποστηρίζουν ανοιχτά κάποια ομάδα, δημιουργούν κλίμα έντασης και φανατισμού ανάμεσα στους οπαδούς αντίπαλων ομάδων και αφετέρου η παρουσίαση των γεγονότων βίας στα γήπεδα δίνει στους ταραχοποιούς οπαδούς ένα βήμα προκειμένου να προβληθούν και να στρέψουν τις κάμερες και τα φώτα της δημοσιότητας πάνω τους.

- Ο ρόλος των διαιτητών, οι αποφάσεις τους και το αίσθημα της δικαιοσύνης που αποπνέουν αυτές. Μία λανθασμένη απόφαση σε κάποια φάση ενός αγώνα είτε με πρόθεση είτε χωρίς, μπορεί να δημιουργήσει την αφορμή για τη δημιουργία επεισοδίων από τους οπαδούς.
- Ο ρόλος των πρωταγωνιστών του αθλήματος, των ποδοσφαιριστών οι οποίοι με τη συμπεριφορά τους μπορούν να προκαλέσουν τους οπαδούς για να δημιουργηθούν επεισόδια με αντιεπαγγελματικές δηλώσεις ή ενέργειες πριν κατά τη διάρκεια και μετά τον αγώνα.
- Η στάση της αστυνομίας. Κάθε φορά που αναζητούνται ευθύνες περιορίζονται στον υπερβάλλοντα ζήλο ή την αδιαφορία. Η αλήθεια όμως είναι πασιφανής. Δεν υπάρχει αντίστοιχη εκπαίδευση των αστυνομικών αρχών. Εδώ μπορεί να προστεθεί και η ευθύνη της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας.
- Η εφαρμογή των κανονισμών ala kart από τα αρμόδια όργανα, διότι έτσι είναι καταγεγραμμένη στη συνείδηση των οπαδών.

Τα φαινόμενα βίας στην Ελλάδα δε διαφέρουν από αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ευρώπης. Εμφανίζονται με αυξανόμενη ένταση στα μεγάλα αστικά κέντρα, στα οποία υπάρχουν και οι πιο δημοφιλείς ομάδες και περιοδικά στην περιφέρεια. Στη «συνείδηση» των οπαδών τα γήπεδα είναι χώροι εκτόνωσης, με ανοχή από την πλευρά της πολιτείας σε παραβατικές συμπεριφορές

Οι σύνθεση των συμμετεχόντων στα επεισόδια αποτελείται από νέους των χαμηλότερων κοινωνικά τάξεων, αλλά καταγράφεται μια διαρκώς αυξανόμενη συμμετοχή μελών από τα μεσαία και υψηλά κοινωνικά στρώματα. Αν θέλαμε να δημιουργήσουμε μια βάση των αιτιών που τους κατευθύνουν σε αυτή τη συμπεριφορά, θα ορίζαμε την οικογένεια και το περιβάλλον που μεγάλωσαν, και τις στρεσογόνες συνθήκες που είναι ανεπτυγμένες γύρω από αυτό (Κουράκης & Συνεργάτες, 1997:38-43).

Αν δεχθούμε την περιγραφή του Eric Dunning (1986) για την προέλευση αυτών που πλαισιώνουν τις τάξεις των Χούλιγκαν στη Αγγλία «...από τις γκρίζες συνοικίες που σχηματίστηκαν γύρω από τις μεγάλες πόλεις στις πιο αναπτυγμένες κοινωνίες, οι άνθρωποι, κυρίως οι νέοι, κοιτούν μέσα από τα παράθυρα τον βολεμένο κόσμο. Βλέπουν ότι υπάρχει μια πιο ενδιαφέρουσα ζωή, με περισσότερο νόημα από τη δική τους. Όποιο κι αν είναι το πραγματικό της νόημα, αισθάνονται ότι δεν θα την γευτούν ποτέ. Συχνά φθάνουν να πιστεύουν

ότι είναι θύματα αδικίας, χωρίς να είναι και πολύ σαφές στη σκέψη τους ποιοι την διέπραξαν. Η εκδίκηση λοιπόν είναι συχνά η δική τους πολεμική κραυγή. Κάποτε το ποτήρι ξεχειλίζει & αυτοί ψάχνουν να εκδικηθούν όποιον βρεθεί μπροστά τους» είναι φανερό πως για τη χώρα μας δεν ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό αυτή η περιγραφή.

4.6 Αντιμετώπιση χουλιγκανισμού

4.6.1 Αγγλία

Η Αγγλία ήταν η χώρα που αντιμετώπισε πρώτη και σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό το φαινόμενο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού. Επίσης είναι και η πρώτη χώρα στην ιστορία του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου που αντιμετώπισε ποινή αποκλεισμού των ομάδων της από τις ευρωπαϊκές διοργανώσεις για πέντε χρόνια. Αφορμή βέβαια ήταν τα θλιβερά επεισόδια που έλαβαν χώρα στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών Ποδοσφαίρου στο Χέυζελ το 1985 ανάμεσα στην Λίβερπουλ και την Γιουβέντους με τραγικό απολογισμό το θάνατο 39 φιλάθλων.

Η ραγδαία επέκταση βίαιων πράξεων σε πολλές αθλητικές εκδηλώσεις ανάγκασαν την πολιτική ηγεσία, σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς του ποδοσφαίρου, όπως η Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (FA), οι ομάδες, οι σύνδεσμοι φιλάθλων κ.α. να λάβουν μια σειρά από σκληρά και πολυεπίπεδα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Η εφαρμογή τους συνάντησε πολλές δυσκολίες, γιατί στην ουσία είχε αφεθεί να εξελιχθεί ένα φαινόμενο, όπου οι αρχές είχαν ως μοναδικό δεδομένο το αποτέλεσμα του. Καμία άλλη παράμετρος δεν είχε παρακολουθηθεί, εξεταστεί ή διερευνηθεί. Στις επόμενες παραγράφους θα περιγραφούν οι βασικές δράσεις και οι δυσκολίες στην εφαρμογή τους (Garnibella et. al,1996:112).

Πρώτη απόφαση ήταν τα μέτρα να είναι αποφασιστικά χωρίς παρεκκλίσεις ή υπαναχωρήσεις εξ αιτίας πιέσεων, από όπου κι αν προέρχονταν. Ως δεύτερος πυλώνας ήταν να συνεχίσει να αποτελεί το ποδόσφαιρο την ψυχαγωγία ολόκληρης της οικογένειας των Άγγλων.

Κύριος μοχλός στην προσπάθεια αυτή ήταν η Αστυνομία, η οποία στα μάτια των οπαδών ήταν μεν αυστηρή στις μεθόδους της, αλλά διατηρούσε τον σεβασμό προς αυτήν παραδοσιακά.

Η κυριότερη δυσκολία για την αστυνομία ήταν στο να ξεχωρίσει από το πλήθος των φιλάθλων ποιοι ήταν χούλιγκαν και ποιοι απλοί φίλαθλοι. Έτσι αναγκάστηκε να εφαρμόσει μια στρατηγική που περιλάμβανε έλεγχο όλων των φιλάθλων που επρόκειτο να παρακολουθήσουν αγώνες εντός έδρας ή εκτός έδρας, ακόμα και όσους ταξίδευαν στο εξωτερικό για αγώνες της εθνικής ομάδας. Μέσα από ένα καλά οργανωμένο project μυστικοί αστυνομικοί εισχώρησαν εντός των χούλιγκαν και συναναστράφηκαν μαζί τους, γνωρίζοντας για πρώτη φορά εκ των έσω το φαινόμενο και τους εκφραστές του. Αυτή η τακτική έφερε τα πρώτα αποτελέσματα τον Μάρτη του 1986, όταν ύστερα από πολύμηνες παρακολουθήσεις έγιναν έφοδοι σε σπίτια ταραχοποιών χούλιγκαν και πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες συλλήψεις (Armstrong & Hobbs,1990).

Επιπλέον, οι φιλοξενούμενοι οπαδοί τοποθετήθηκαν σε συγκεκριμένες θύρες με αυξημένη παρακολούθηση από την Αστυνομία και δημιουργήθηκαν υποχρεωτικά « νεκρές ζώνες» για την προστασία και τον έλεγχο των μετακινήσεων των οπαδών εντός του σταδίου διεξαγωγής ενός ποδοσφαιρικού αγώνα.

Η τοποθέτηση καθισμάτων στις κερκίδες για όλους τους θεατές σημειώνει ο Williams (1992), μείωσαν τον αριθμό παρακολούθησης θεατών στα γήπεδα και συνέβαλε επίσης στη δημιουργία μιας εικόνας «τάξης» σε αντίθεση με την εικόνα των κερκίδων με όρθιους θεατές, όπου είχε παρατηρηθεί να αποτελούν τις βασικές εστίες έναρξης επεισοδίων.

Τη δεκαετία του 1990 εμφανίζονται για πρώτη φορά στα γήπεδα της Αγγλίας και οι άνδρες ασφαλείας των ομάδων, οι γνωστοί Stewards. Οι ίδιες οι ομάδες αποφάσισαν να αναθέσουν την επιτήρηση των φιλάθλων στις κερκίδες στους Stewards, αντικαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τους αστυνομικούς. Έτσι οι αστυνομικοί μπορούσαν να επέμβουν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν δηλαδή κάποιος οπαδός παρέβαινε το νόμο και χρειαζόταν να συλληφθεί. Μάλιστα η αναλογία αστυνομικού ανά φιλάθλους το 1985 ήταν 1:74, ενώ το 1992 ήταν 1:132(Υπουργείο Εσωτερικών Αγγλίας, 1993).

Η μεγαλύτερη όμως καινοτομία στην πρόληψη και αντιμετώπιση του χουλιγκανισμού ήταν η χρησιμοποίηση του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης. Η εφαρμογή της ξεκίνησε πιλοτικά το 1987. Σταδιακά λοιπόν, σε κάθε γήπεδο της Premier League τοποθετήθηκαν

κάμερες ασφαλείας, καινοτομία η οποία αντιμετωπίστηκε θετικά από την πλειοψηφία των φιλάθλων, διότι είχε δημιουργηθεί ένα εργαλείο που απέδιδε τις ευθύνες για τυχόν επεισόδια στους πραγματικούς υπεύθυνους. (Garland & Rowe, 1995:22-24). Μέτρο το οποίο ενισχύθηκε με ένα ακόμη τεχνολογικό μέσο που έδινε τη δυνατότητα σε αστυνομικούς με ασύρματη κάμερα χειρός να φωτογραφίζουν κινήσεις οπαδών στις κερκίδες (Armstrong et al, 1991). Τέλος, κάθε εξέλιξη της τεχνολογίας που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως μέσο αποτροπής και πρόληψης φαινομένων βίας στα γήπεδα χρησιμοποιήθηκε από την αστυνομία (Garnibella et al, 1996:127).

Εκτός των γηπέδων χρησιμοποιήθηκαν δυο ακόμη μέτρα. Πρώτο μέτρο ήταν η συνοδεία των μετακινούμενων οργανωμένων οπαδών από αστυνομικές δυνάμεις που απέτρεπε τις προκλήσεις καθοδόν και τους οδηγούσε με σχετική ηρεμία μέχρι το στάδιο διεξαγωγής του αγώνα. Δεύτερο μέτρο ήταν η τοποθέτηση τουρνικέ στις εισόδους των θυρών των γηπέδων, ώστε να γίνεται καλύτερος έλεγχος όλων των εισερχομένων σε αυτά (Williams et al., 1989).

Πέραν τούτων επί πρωθυπουργίας Μάργκαρετ Θάτσερ υπήρξε και η ψήφιση το 1989 του νόμου με τίτλο «Δράση ποδοσφαιρικών φιλάθλων» (Football Spectators Act). Είχε εφαρμογή κυρίως σε αγώνες ποδοσφαίρου που διεξάγονταν στην Αγγλία και την Ουαλία και για αξιόποινες πράξεις που λάμβαναν χώρα εντός γηπέδων. Ο νόμος τροποποιήθηκε με άλλους νόμους αργότερα το 1999, το 2000 και το 2006.⁷

Θεσπίστηκε ακόμη η αρχή αδειοδότησης ποδοσφαίρου (The Football Licensing Authority), μια ανεξάρτητη αρχή η οποία ήταν αρμόδια για την χορήγηση αδειών διεξαγωγής ποδοσφαιρικών αγώνων, με τη συμμετοχή ή όχι θεατών σε αυτούς. Η δικαιοδοσία της ανεξάρτητης αυτής αρχής είναι τεράστια, με δυνατότητα αναβολής αγώνων ή αφαίρεση άδειας λειτουργίας γηπέδων (Garnibella et al, 1996:118)

Όμως το 1989 συνέβη μια ακόμα μεγάλη τραγωδία σε ποδοσφαιρικό γήπεδο της χώρας, όταν στο Χίλσμπορου, το γήπεδο του Σέφιλντ, διεξάγονταν ο ημιτελικός του Κυπέλλου Αγγλίας ανάμεσα στην Λίβερπουλ και την Νότιγγαμ, όπου 96 φιλάθλοι ποδοπατήθηκαν εξ αιτίας της υπεράριθμης συσσώρευσης θεατών στην κερκίδα.⁸ Το γεγονός αυτό ανέδειξε το

⁷Ιστοσελίδα: https://en.wikipedia.org/wiki/Football_Spectators_Act_1989 ανακτήθηκε 5/5/2016

⁸Ιστοσελίδα: <http://www.liverpoolfc.com/hillsborough> ανακτήθηκε 17/4/2016

πρόβλημα των προδιαγραφών που πρέπει να έχει κάθε γήπεδο. Ο Λόρδος Τέυλορ με 76 αναφορές και σημειώσεις προς το Βρετανικό Κοινοβούλιο έδωσε το έναυσμα για παραπέρα αλλαγές προς την κατεύθυνση αυτή όπως την ύπαρξη σχεδίου ασφαλούς εκκένωσης του σταδίου, την αλλαγή του ύψους των κιγκλιδωμάτων κ.λ.π.

Τέλος πρότεινε την εισαγωγή νέων πιο αυστηρών νόμων όταν η εξέλιξη των γεγονότων προσπερνά ή λανθάνει αυτών που υπάρχουν. Κατέταξε το πρόβλημα της βίας και του χουλιγκανισμού σε διαρκές και εξελισσόμενο που χρήζει παρακολούθησης και άμεσης λήψης μέτρων. Στις εισηγήσεις του για πρώτη φορά γίνεται λόγος για θεσμοθέτηση μέτρων κατά του ρατσισμού στα γήπεδα (Garnibella et al,1996:119).

Συμπερασματικά σήμερα στη Αγγλία το ποδόσφαιρο αποτελεί μια δημοφιλή διασκέδαση πλαισιωμένο από ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο κατά της βίας. Τώρα πλέον έχει εισχωρήσει πολύ βαθιά στη συνείδηση των παραγόντων και των φιλάθλων ένα σύστημα αυτοπροστασίας του προσφερόμενου προϊόντος του ποδοσφαίρου θέτοντας την Αγγλία στις υψηλότερες θέσεις στον τομέα αυτό. Για την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος χρειάστηκε να χαρτογραφηθεί πλήρως το πρόβλημα, να βελτιωθούν οι υποδομές και ενταθούν τα μέτρα ασφάλειας με βασικό μοχλό την Αστυνομία και τις πρωτοβουλίες που της δόθηκαν. Όλα αυτά δεν θα είχαν το υψηλό αυτό αποτέλεσμα αν δεν υπήρχαν οι νομοθετικές ρυθμίσεις που το επέτρεπαν και η φυσικά η πιστή και ανεμπόδιστη εφαρμογή τους.

4.6.2 Γερμανία

Στη Γερμανία, μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, οι ομάδες που προέρχονταν από την Ανατολική Γερμανία είχαν τους πιο «ζωηρούς» οπαδούς. Κάθε ταξίδι της Δυναμό Δρέσδης εγκυμονούσε κινδύνους για τη γερμανική αστυνομία, η οποία μέσω της κυβέρνησης του Χέλμουτ Κολ απαίτησε το ονομαστικό εισιτήριο απ' όλους τους συλλόγους. Κυρίως για αυτούς που ακολουθούσαν την ομάδα τους σε ένα εκτός έδρας παιχνίδι. Σε όλα τα γήπεδα μάλιστα της πρώτης κατηγορίας χτίστηκαν κελιά κάτω από τις εξέδρες. Τα δύο μεγαλύτερα από

αυτά υπάρχουν στο Βεστφάλεν Στάντιον, έδρα της Ντόρτμουντ και χρησιμοποιούνται για την παραμονή των συλληφθέντων πριν και κατά τη διάρκεια ενός αγώνα, πριν μεταφερθούν στο αστυνομικό τμήμα.⁹

Το 2012, 17 συμμορίες χούλιγκαν από όλη την χώρα ενώθηκαν με την ονομασία GnuHonnters, που σημαίνει «νέοι κυνηγοί». Στόχος τους ήταν να πετάξουν έξω από τα γήπεδα τον σκληρό πυρήνα οπαδών των ομάδων με την ονομασία «ultras», οι οποίοι είναι αντιφασίστες και μάχονται κατά της βίας στα γήπεδα. Όπως δήλωσε μάλιστα ένας πράκτορας των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών στο περιοδικό Spiegel, το τελευταίο διάστημα στους GnuHonnters προστέθηκαν και ακροδεξιά στοιχεία.¹⁰

Το 2013 στον ποδοσφαιρικό αγώνα της Γκλάντμπαχ με την Κολωνία (2-1), όταν μετά το νικητήριο γκολ του παίκτη της πρώτης ομάδας στις καθυστερήσεις του αγώνα, περίπου 30 οπαδοί των φιλοξενουμένων εισέβαλαν στο γήπεδο. Οι οπαδοί που ήταν ντυμένοι με λευκές φόρμες και full face κουκούλες εισέβαλαν στον αγωνιστικό χώρο, πετώντας φωτοβολίδες. Οι αστυνομικοί πάντως άμεσα κινήθηκαν και τους ακινητοποίησαν προλαβαίνοντας τα χειρότερα, ενώ προχώρησαν και σε συλλήψεις.¹¹

Στη Γερμανία, η βίαιη συμπεριφορά των χούλιγκαν παρουσιάζει άμεση διασύνδεση μεταξύ άλλων, και με νεοναζιστικές εκδηλώσεις. Εντούτοις, κατά τον καθηγητή Volker Ritter τα ναζιστικά σύμβολα χρησιμοποιούνται από τους χούλιγκαν περισσότερο ως πρόκληση ενάντια στο κράτος και την Αστυνομία παρά ως συνειδητή ιδεολογική στάση. Κατά τους γερμανούς επιστήμονες, οι γερμανοί οπαδοί είναι δυνατό να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: α) ο καταναλωτής οπαδός, β) ο ποδοσφαιρικός οπαδός και γ) ο οπαδός που αναζητά την περιπέτεια και βίαιες εμπειρίες. Σύμφωνα με την άποψη γερμανών επιστημόνων, η προσπάθεια της Αστυνομίας να ελέγξει τους οπαδούς έχει συχνά τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα, διότι ο σκοπός των οργανωμένων οπαδών είναι να προκαλούν και να επιδιώκουν την αντιπαράθεση αυτή.

⁹ Ιστοσελίδα: www.contra.gr ανακτήθηκε 15/7/2016

¹⁰ Ιστοσελίδα: www.tovima.gr ανακτήθηκε 1/7/2016

¹¹ Ιστοσελίδα: www.iefimerida.gr ανακτήθηκε 15/7/2016

Όμως εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά τα λεγόμενα σχέδια δράσης των οπαδών (Fan projects), τα οποία ήταν μια πρωτοποριακή μέθοδος για την πρόληψη του χουλιγκανισμού. Η αρχή έγινε το 1981 στη Βρέμη. Περιελάμβανε μια προσπάθεια να προληφθεί ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός με τη συμμετοχή νέων ανθρώπων ή κοινωνικών λειτουργών στις τάξεις των οργανωμένων οπαδών. Μέσω των νέων προσπάθησε να υπάρξει ένας διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στις αρχές του ποδοσφαίρου της χώρας και τους οργανωμένους οπαδούς. Βεβαία υπήρχε και η κριτική σε αυτά τα projects, καθώς πολλοί πίστευαν ότι οι νέοι ήταν απλά πληροφοριοδότες των αρχών του ποδοσφαίρου και ότι μετέφεραν στοιχεία σχετικά με μελλοντικά σχέδια των χούλιγκαν. Παρόλα αυτά η βασική κατεύθυνση ήταν να αποτραπεί στους νέους οπαδούς των ομάδων να εισχωρήσουν στον χουλιγκανισμό (Hahn, 1987).

Οι Loffenholz, Hommann και Schwart (1992) ανέφεραν ότι μέσω των δικτύων αυτών, πραγματοποιούνταν δραστηριότητες από του νέους με τη συνδρομή κοινωνικών λειτουργών και την καθοδήγηση των νέων οπαδών, την παροχή συμβουλών για εκπαιδευτική ή επαγγελματική αποκατάσταση καθώς και την προτροπή οργάνωσης ταξιδιών και έκδοσης περιοδικών και άλλες κατευθύνσεις που θα απορροφούσαν την ενέργεια λειτουργώντας ως αμορτισέρ των νέων.

Τέτοιου είδους project υπάρχουν ακόμα και σήμερα, τα οποία ξεπερνούν τα 25 σε όλη τη χώρα. Κάθε ένα από αυτά γίνεται σε κάποια ομάδα η οποία μετέχει από την Μπουντεσλίγκα έως και σε ερασιτεχνικές κατηγορίες. Η χρηματοδότηση αυτών των projects γίνεται από την ποδοσφαιρική ομοσπονδία της Γερμανίας, τις ίδιες της ομάδες αλλά και από επιχορηγήσεις οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και από δωρεές.

Βεβαίως υιοθετείται κάθε «καλή πρακτική» από άλλες χώρες όπως η Αγγλία σε επίπεδο δράσεων η νομοθετικών πρωτοβουλιών θέτοντας τη Γερμανία στην πρώτη θέση με την αυστηρή νομοθεσία της Ευρώπης με μεγάλο εύρος ποινών, ανάμεσα τους η κατάσχεση διαβατηρίων και αστυνομικών ταυτοτήτων. Τέλος αξιοσημείωτη είναι η θέση των ΜΜΕ στη Γερμανία απέναντι σε κάθε είδους επεισόδια και η στάση που κρατούν στην προβολή τους.

4.6.3 Ολλανδία

Στην Ολλανδία το φαινόμενο των χούλιγκαν και τη βία μεταξύ οπαδών αντιπάλων ομάδων ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Αρνητικοί πρωταγωνιστές σε αυτόν τον παράλογο αγώνα βίας ήταν οι οπαδοί του Άγιαξ, ομάδας του Άμστερνταμ και οι οπαδοί της Φέγιενορντ ομάδας του Ρότερνταμ, την πόλη με το μεγαλύτερο λιμάνι της Ευρώπης και ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομικά.

Ο σύνδεσμος των φανατικών οπαδών του Άγιαξ, ιδρύθηκε το 1976 και ονομάστηκε «F-Side». Βεβαίως είναι γνωστό πως στην πόλη του Άμστερνταμ υπάρχουν πολλοί Εβραίοι που όπως είναι φυσικό πλαισίωσαν οπαδικά τον F-Side. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνονται κατ' επανάληψη στόχος αντίπαλων οπαδών άλλων ομάδων με μοναδικό κίνητρο τον ανισημιτισμό.

Ως βασικά κρούσματα βίας καταγράφονται:

- Από οπαδούς του Άγιαξ το Σεπτέμβριο του 1989, με αντίπαλο την Αούστρια Βιέννης για το ευρωπαϊκό κύπελλο όταν οπαδός των «F-Side» πέταξε σιδερένιο λοστό εντός του αγωνιστικού χώρου. Ως αντίδραση η διοίκηση του Άγιαξ ύψωσε για πρώτη φορά προστατευτικό δίχτυ για να αποτρέψει τους οπαδούς να πετάνε αντικείμενα εντός του αγωνιστικού χώρου.
- Από οπαδούς της Φέγιενορντ, γνωστούς ως Vak S το 1974, σε ένα ευρωπαϊκό παιχνίδι εναντίον της αγγλικής Τότεναμ με εχθροπραξίες, βανδαλισμούς και φθορές στο γήπεδο, με ρίψεις μολότοφ και μαχαιρώματα εναντίον άλλων οπαδών.

Αντιδρώντας η Ολλανδική αστυνομία προσπάθησε με διάφορους τρόπους να διαλύσει αυτόν τον σύνδεσμο και εν τέλει το κατάφερε το 1990. Όμως αμέσως δημιουργήθηκε μια ομάδα ακόμα πιο βίαιη, η SCF Hooligans που στην σύσταση των συνδέσμων επιφανή θέση είχαν άτομα με υψηλή παραβατική συμπεριφορά ακόμη και χρήστες ναρκωτικών ουσιών

Έτσι λοιπόν οι εχθροπραξίες των οργανωμένων χούλιγκαν των δύο ομάδων, του Άγιαξ και της Φέγιενορντ, συνεχίζονταν είτε σε μεταξύ τους αγώνες είτε σε αγώνες με άλλες ομάδες. Τα κρούσματα βίας και οι τραυματισμοί οπαδών ολοένα και πλήθαιναν με αποκορύφωμα το «οργανωμένο ραντεβού θανάτου» που δόθηκε από δύο ομάδες χούλιγκαν για να

αναμετρηθούν σώμα με σώμα τον Μάρτη του 1997 όταν οπαδοί τους συνεπλάκησαν κοντά στην πόλη Beverwijk με αποτέλεσμα την εν ψυχρώ δολοφονία ενός 35χρονου οπαδού του Άγιαξ από χτύπημα στο κεφάλι με σφυρί.

Ακολούθησε η άμεση απαγόρευση μετακίνησης οπαδών σε αγώνες μεταξύ Άγιαξ και Φέγιενορντ. Η αστυνομική παρουσία αυξήθηκε κατά 10% στα γήπεδα της χώρας. Οι συλλήψεις χούλιγκαν πολλαπλασιάστηκαν. Χρησιμοποιήθηκε το ηλεκτρονικό εισιτήριο και τον έλεγχο των θεατών πριν την είσοδο στα γήπεδα ως κυρίαρχο μέτρα ασφαλείας. Εφαρμόστηκε η διαρκής παρακολούθηση των ηγετικών μορφών των οργανωμένων συνδέσμων από αστυνομικούς. Φυσικά υιοθέτησαν άλλα μέτρα που χρησιμοποιήθηκαν στην Αγγλία και άλλες χώρες. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την επιτυχή διοργάνωση του Euro 2000 από κοινού με το Βέλγιο.

Επίσης σε μια άλλη πολιτική πρωτοβουλία το 2005, οι δήμαρχοι των πόλεων Άμστερνταμ και Ρότερνταμ αποφάσισαν με τη σύμφωνη γνώμη της Λίγκας, να απαγορεύσουν για μία 5ετία την προσέλευση αντίπαλων οπαδών στα εκτός έδρας παιχνίδια των ομάδων. Επιπλέον το 2008 η ομοσπονδία απαγόρευσε τις μετακινήσεις οπαδών όχι μόνο προς τα γήπεδα αλλά και προς τις πόλεις όπου αγωνίζονταν οι ομάδες τους. Η πρακτική αυτή στη συνέχεια, δια νόμου έδωσε το δικαίωμα να λαμβάνουν οι εκάστοτε Δήμαρχοι των δύο πόλεων μέτρα εναντίον του χουλιγκανισμού και να τιμωρούν την παραβατική συμπεριφορά εντός ή εκτός γηπέδων.

Παράλληλα έχει επιτραπεί η άρση του τηλεφωνικού απορρήτου όλων των καταγεγραμμένων με παραβατική συμπεριφορά οργανωμένων οπαδών που πρόσθεσε στα χέρια της αστυνομίας το εργαλείο της πρόληψης καταγράφοντας πριν από κάθε αγώνα «περίεργες» συνομιλίες.¹²

Ακολουθώντας το παράδειγμα της Γερμανίας ξεκίνησαν το 1986 projects εκτόνωσης των οπαδών χρηματοδοτούμενα από την ολλανδική κυβέρνηση αρχικά και εν συνεχεία το κόστος χρηματοδότησης ανέλαβαν οι ίδιες οι ομάδες, η ποδοσφαιρική ομοσπονδία και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα projects ήταν παρόμοια με τα γερμανικά και περιελάμβαναν κοινωνικό, εργασιακό και επαγγελματικό προσανατολισμό. Ακόμη οι ίδιοι οι σύνδεσμοι

¹² Ιστοσελίδα: www.sport24.gr ανακτήθηκε 15/5/2016

βοηθούσαν τους νέους οπαδούς να βρουν εργασία, να ολοκληρώσουν κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης, ακόμα και πώς να διαχειριστούν τα εισιτήρια σε ένα αγώνα ή να οργανώσουν κάποια εκδρομή για να παρακολουθήσουν κάποιο αγώνα (Garnibella et. al,1996:125).

Ο Sraaij (2007) αναφέρει σε εργασία του δύο παραδείγματα:

Του Γκρόνινγκεν όπου η τοπική κυβέρνηση, η τοπική ποδοσφαιρική ομάδα, η Αστυνομία, ένα υψηλόβαθμο στέλεχος της δικαιοσύνης και οι υπάρχουσες τοπικές υποστηρικτικές δομές για νέους, εκπόνησαν ένα project που χρησιμοποίησε πρώην χούλιγκαν σε δράσεις ενημέρωσης για την αποτροπή βίαιων πράξεων από τους φιλάθλους. Επίσης σε όσους οπαδούς έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο γήπεδο, να κάνουν εναλλακτικές δραστηριότητες την ώρα του αγώνα της αγαπημένης τους ομάδας από το να παρουσιάζονται στο αστυνομικό τμήμα.

Της Καμπούρ, με τη συμμετοχή επίσης τοπικών φορέων που στόχευε να βελτιώσει τις τοπικές πολιτικές πρόληψης για νεαρά άτομα, οργανώνοντας εκστρατείες καθοδήγησης σε δημοτικά σχολεία. Ακόμη μέλη που συμμετείχαν στο σχέδιο, συνόδευαν χούλιγκαν με απαγόρευση εισόδου στο γήπεδο, καθοδηγώντας τους σε δραστηριότητες εκτός ποδοσφαίρου. Τέλος το σχέδιο προέβλεπε στην ανάπτυξη μιας ασφαλούς και ευχάριστης ατμόσφαιρας στα εντός έδρας παιχνίδια της ομάδας με την παραγωγή διαφόρων events. Τα σχέδιο φαίνεται πάντως ότι αποδίδει και αποτρέπει υπότροπους χούλιγκαν να προβούν ξανά σε πράξεις βίας.

Ως γενικό συμπέρασμα για την Ολλανδία μπορεί να καταγραφεί ως θετική η επίδραση των μέτρων ή projects που εφαρμόστηκαν, κάτι που καταγράφεται και σε απόλυτους αριθμούς.

4.6.4 Βέλγιο

Στο Βέλγιο, προβλήματα βίας στα γήπεδα δημιουργούνται από τους οπαδούς τεσσάρων κυρίως ποδοσφαιρικών ομάδων, της Anderlecht, της Antwerp, της Club Brugge και της Standard Liege κυρίως σε αγώνες εκτός έδρας.

Μετά τα δραματικά γεγονότα του σταδίου του Heysel, η Αστυνομία του Βελγίου έλαβε εξαιρετικά αυστηρά μέτρα στα οποία συμπεριλαμβάνονταν η υπερβολικά αυστηρή αστυνόμευση των αγώνων, η χρήση καμερών στα ποδοσφαιρικά γήπεδα, η απαγόρευση εισόδου σε κάποιους «σεσημασμένους» οπαδούς και ο διαχωρισμός των αντίπαλων φιλάθλων.

Παράλληλα ξεκίνησαν τα σχέδια δράσης οπαδών. Σε αντίθεση με την Γερμανία και την Ολλανδία η χρηματοδότησή τους γίνεται αποκλειστικά από την κυβέρνηση. Τα θέματα με τα οποία ασχολούνται οι νέοι οπαδοί είναι κυρίως η ασφάλεια στους αγώνες και η διαχείριση των εισιτηρίων από τους οπαδούς για τους συνδέσμους τους. Όμως λόγω του γεγονότος ότι δεν υπάρχει χρηματοδότηση από την ομοσπονδία ή από τις ίδιες τις ομάδες, παρατηρείται συχνά κριτική από τους ίδιους τους νέους προς τους συλλόγους ή τους εμπλεκόμενους με το ποδόσφαιρο φορείς. Ένα πρόσφατο νομοσχέδιο επιτρέπει στους αστυνομικούς τις «προληπτικές συλλήψεις» όσων δεν συμμορφώνονται με τις υποδείξεις τους και επιπλέον καθορίζει ένα σύστημα «γρήγορης εκδίκασης» με το οποίο οι εναγόμενοι μέσα σε έξι ημέρες περνούν από δίκη (Garnibella et al., 1997:125).

Παρ όλα αυτά στο Βέλγιο δεν γίνονται συχνά θεατής βίαιων πράξεων στα ποδοσφαιρικά γήπεδα. Όμως φαινόμενα βίαιων συμπεριφορών υφίστανται σε άλλες κοινωνικές ή φυλετικές διαφοροποιήσεις από τα μέλη που τις απαρτίζουν. Είναι υπαρκτός ο φόβος της επέκτασης τους και στις ποδοσφαιρικές αναμετρήσεις.

4.6.5 Ελλάδα

Πριν οποιαδήποτε αναφορά στο θέμα της αντιμετώπισης της βίας και του χουλιγκανισμού στην Ελλάδα, κρίνεται σκόπιμο να ξετυλιχτεί το νήμα του φαύλου κύκλου της τυφλής και ανεξέλεγκτης οπαδικής βίας που είχε σαν αποτέλεσμα να θρηνηθούν ανθρώπινα θύματα¹³.

¹³ Ιστοσελίδα: www.gazzetta.gr ανακτήθηκε 15/7/1016

- 1986 . Χαράλαμπος Μπλιώνας, βρέθηκε στο Αλκαζάρ για να παρακολουθήσει τον αγώνα της αγαπημένης του ομάδας της Λάρισας με τον ΠΑΟΚ και έχασε τη ζωή του, όταν οπαδός του ΠΑΟΚ εκτόξευσε φωτοβολίδα που χτύπησε στα πλαϊνά κιγκλιδώματα του γηπέδου και αυτή καρφώθηκε στον λαιμό του.
- 1991. Γιώργος Παναγιώτου, 15 ετών έπεσε νεκρός χτυπημένος από φωτοβολίδα, αφού είχε την ατυχία να βρεθεί μπροστά σε συμπλοκή φιλάθλων ΑΕΚ και Ολυμπιακού έξω από το γήπεδο της Νέας Φιλαδέλφειας.
- 1995. Γιώργος Καρνέζης φίλαθλος, πήγε στη Γλυφάδα για να παρακολουθήσει αγώνα, όταν αντίπαλοι οπαδοί του επιτέθηκαν με αιχμηρά αντικείμενα τραυματίζοντάς τον θανάσιμα.
- 2007. Μιχάλης Φιλόπουλος, δέχθηκε επίθεση χούλιγκαν στη λεωφόρο Λαυρίου και έπεσε νεκρός στην ασφαλτο σε προγραμματισμένο «ραντεβού θανάτου» οπαδών Ολυμπιακού-Παναθηναϊκού.
- 2011. Γιάννης Ρουσάκης δολοφονήθηκε σε συμπλοκή οπαδών του ΟΦΗ και του Ηροδότου που δόθηκε έξω από το Παγκρήτιο Στάδιο στο Ηράκλειο.
- 2014 . Κώστας Κατσούλης έπεσε θύμα ξυλοδαρμού που είχε ως αποτέλεσμα μετά από δύο περίπου εβδομάδες νοσηλείας να άφησει την τελευταία του πνοή.

Τα τελευταία δύο χρόνια τα κρούσματα της αθλητικής βίας σύμφωνα με αναφορές του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη έχουν αυξηθεί και έχει διατηρηθεί η ένταση στους, ευτυχώς όμως χωρίς ανθρώπινα θύματα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. το 2015 σχηματίστηκαν 27 δικογραφίες που αφορούσαν επεισόδια σε ποδοσφαιρικούς αγώνες για να υπάρξει η συνέχεια τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2016, όταν δώδεκα αστυνομικοί τραυματίστηκαν κατά τη διάρκεια των σοβαρών επεισοδίων που ξέσπασαν στον αγώνα κυπέλλου ανάμεσα στον ΠΑΟΚ και τον Ολυμπιακό.¹⁴

Την ημέρα διεξαγωγής του αγώνα Ολυμπιακού-Άντερλεχτ, οπαδοί της ελληνικής ομάδας επιτέθηκαν εναντίον Βέλγων φιλάθλων που διασκεδάζαν σε μπαρ στην περιοχή Γκάζι τη Αθήνας. Προσήχθησαν 35 Βέλγοι, συνελήφθησαν οι έξι, ενώ τέσσερις τραυματίστηκαν με έναν από αυτούς να έχει υποστεί κατάγματα και στα δύο χέρια.

¹⁴ Αναφορά Υπουργείο Προστασία του Πολίτη (2016)

Λίγο πριν την διεξαγωγή του παραπάνω αγώνα, στήθηκε «ενέδρα» σε 16 αστυνομικούς της ομάδας ΔΙ.ΑΣ., έξω από το στάδιο «Γ. Καραϊσκάκης», οι οποίοι έβγαλαν πιστόλια και πυροβόλησαν στον αέρα για να ξεφύγουν. Οι αστυνομικοί συνόδευαν πορεία με μοτοσικλέτες περίπου 200 οπαδούς του Ολυμπιακού οι οποίοι είχαν βρεθεί έξω από ξενοδοχείο της Λ. Συγγρού, όταν η αθλητική αποστολή της Άντερλεχτ αναχώρησε με προορισμό το γήπεδο, με σκοπό την πρόκληση φόβου στα μέλη της¹⁵

Άγρια επεισόδια είχαν ξεσπάσει μετά τη λήξη του τελικού του κυπέλλου στο Δημοτικό Στάδιο της Ρόδου που βρήκε νικήτρια την ομάδα των Ιάλυσο Ρόδου απέναντι στον Διαγόρα Ρόδου με 6-5 στα πέναλτι. Για περίπου δέκα λεπτά υπήρξαν άγριες συμπλοκές, με ρίψη καθισμάτων, φωτοβολίδων, βεγγαλικών, εναντίον παικτών και διαιτητών¹⁶.

Μάχες σώμα με σώμα και μαχαίρωμα οπαδού, εξελίχθηκαν στον αγώνα ποδοσφαίρου μεταξύ Ατρομήτου και ΑΕΚ στο γήπεδο του Περιστερίου¹⁷.

Στην χώρα μας είναι γεγονός ότι η Πολιτεία έχει ένα επαρκέστατο νομικό οπλοστάσιο στα χέρια της προκειμένου να αντιμετωπίσει τα κρούσματα βίας στον ελληνικό αθλητισμό. Μια σειρά από αθλητικούς νόμους¹⁸ ψηφίστηκαν από το Ελληνικό Κοινοβούλιο (Μαυρομάτης, 2006 & Ράπτη, 2007).

Παράλληλα όπως αναφέρει ο Χαϊνάς (2007) οι φορείς που εμπλέκονται με το ποδόσφαιρο προχώρησαν σε πλήθος μέτρων τα τελευταία χρόνια προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της βίας και του χουλιγκανισμού στα γήπεδα.

Συγκεκριμένα η κυβέρνηση προχώρησε στη ψήφιση ενός νέου αθλητικού νόμου (Ν. 4326/2015) με τη μορφή του κατεπείγοντος για την αντιμετώπιση της βίας στον Αθλητισμό κυριότερα σημεία του νέου αθλητικού νόμου είναι τα ακόλουθα¹⁹:

¹⁵ Ιστοσελίδα: www.sport24.gr ανακτήθηκε 1/6/2016

¹⁶ Ιστοσελίδα: www.sport-fm.gr ανακτήθηκε 1/6/2016

¹⁷ Ιστοσελίδα: www.tanea.gr ανακτήθηκε 1/6/2016

¹⁸ Ν. 75/75, Ν. 2725/99, Ν. 3057/02, Ν. 3632/04, Ν. 3372/05, Ν. 3472/06, Ν. 4049/12

¹⁹ Ιστοσελίδα: www.kathimerini.gr ανακτήθηκε 15/4/2016

- Επιβολή υψηλών προστίμων στις ομάδες των οποίων οι οπαδοί προκαλούν σοβαρά επεισόδια, παροτρύνουν στην πρόκληση επεισοδίων, έχουν ρατσιστικές συμπεριφορές και εν γένει εμφανίζουν φαινόμενα βίας με δική τους υπαιτιότητα, εντός και εκτός αγωνιστικών χώρων.
- Δίνει τη δυνατότητα στον αρμόδιο υπουργό αθλητισμού με αφορμή περιστατικά βίας να απαγορεύσει προσωρινά, για μία ή περισσότερες αγωνιστικές, τη διεξαγωγή συγκεκριμένων αγώνων. Επίσης μπορεί να διακόψει οριστικά το πρωτάθλημα ή να απαγορεύσει τη συμμετοχή ελληνικών ομάδων σε ευρωπαϊκές διοργανώσεις.
- Απαγορεύει τη συμμετοχή οποιαδήποτε ομάδας ποδοσφαίρου ή μπάσκετ, εφόσον δεν έχει βεβαιωθεί η λειτουργία της αθλητικής εγκατάστασης με τα συστήματα ηλεκτρονικής εποπτείας και ηλεκτρονικού ονομαστικού εισιτηρίου.
- Δύναται να επιβάλει πρόστιμα στα ΜΜΕ για περιπτώσεις παρότρυνσης, υποκίνησης, ενθάρρυνσης ή επιδοκιμασίας επεισοδίων, ρατσιστικών συμπεριφορών και εν γένει φαινομένων βίας.
- Ορίζει για παραβάσεις που αφορούν την χρήση όπλων, την απειλή σωματικής ακεραιότητας και της ρατσιστικής συμπεριφοράς καθώς και του καταδικασθέντος να παραμένει στην οικία του κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου, εφόσον υπάρχει αναστολή της ποινής.
- Απαγορεύει τη διάθεση εισιτηρίων σε συνδέσμους φιλάθλων που δεν έχουν ακολουθήσει τη διαδικασία νομιμοποίησης καθώς και την επιβολή προστίμων και ποινής φυλάκισης χωρίς ανασταλτικό χαρακτήρα σε Ανώνυμες Αθλητικές Εταιρίες. Επίσης προβλέπονται και ποινές σε όσους εκμισθώνουν κτίρια για την στέγαση των παράνομων συνδέσμων.
- Στελεχώνει τα πειθαρχικά όργανα του ποδοσφαίρου με τακτικούς δικαστές και τακτικούς εισαγγελείς.
- Υποχρεώνει για την υποβολή στη Επιτροπή Επαγγελματικού Αθλητισμού δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, από διαιτητές, βοηθούς διαιτητές και παρατηρητές διαιτησίας επαγγελματικών πρωταθλημάτων
- Δίνει τη δυνατότητα στον αρμόδιο υπουργό να μεταθέτει την ώρα έναρξης ενός αγώνα ή και να αναβάλλει τη διεξαγωγή του, σε ημέρα και ώρα που θα προσδιοριστεί κατόπιν

συνεννόησης με την αντίστοιχη διοργανώτρια αρχή και τις διαγωνιζόμενες ομάδες σε περίπτωση που περιέλθουν σε γνώση του εκθέσει υπόπτου χειραγώγησης αγώνα.

Η ελληνική Πολιτεία λόγω των αυξανόμενων σε ένταση και έκταση κρουσμάτων βίας στον Αθλητισμό, ευαισθητοποιήθηκε έγκαιρα από 40ετίας και πλέον για την πρόληψη καθώς και την έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπισή αυτών των φαινομένων. Η πρώτη νομοθετική παρέμβαση έγινε με τον Νόμο 75/1975 (Φ.Ε.Κ. 138Α/1975). Ωστόσο τα προβλήματα συνεχίστηκαν και εντάθηκαν ακόμα περισσότερο μετά την επαγγελματοποίηση του ποδοσφαίρου με το Νόμο 879/1979 (Φ.Ε.Κ. 56Α/1979).

Η Δ.Ε.Α.Β. (Διαρκής Επιτροπή Αντιμετώπισης της Βίας) συστήθηκε με το άρθρο 41Α του Νόμου 2725/1999 (ΦΕΚ 121Α/1999) που συμπληρώθηκε με Ν. 4049/2012 (Α' 35) και το Ν.4373/16 στον οποίο και αναφέρονται λεπτομερώς, το έργο, οι αρμοδιότητές της, κλπ. και αποτελεί το κυρίαρχο όργανο της Πολιτείας στην αντιμετώπιση αλλά και πρόληψη φαινομένων βίας στον χώρο των αθλημάτων και όπου υπάρχει αθλητική δραστηριότητα. Συνεργάζεται με την Αστυνομία, τη Δικαιοσύνη (Αθλητικούς Εισαγγελείς κλπ. κάθε βαθμού), Υπηρεσίες της Πολιτείας, τις Ομοσπονδίες, τις Διοργανώτριες Αρχές, τα Σωματεία κ.α.

Η σύνθεσή της αποτελείται από εννέα μέλη όπου μετέχουν τέσσερις επιστήμονες με γνωστικό αντικείμενο τη νομική ή την ψυχολογία ή την κοινωνιολογία ή την πολιτική επιστήμη ή την εγκληματολογία ή την επικοινωνία, δύο στελέχη του αθλητικού χώρου, από τους οποίους ένας μη εν ενεργεία αθλητής, ένας εκπρόσωπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Δικαιωμάτων Ανθρωπίνων, ο οποίος προτείνεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένας ανώτατος αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ., ο οποίος προτείνεται από τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, ένας εκπρόσωπος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Αστυνομικών Υπαλλήλων, ο οποίος ορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο αυτής.

Η Δ.Ε.Α.Β. μέχρι σήμερα έχει προτείνει και έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την έναρξη μιας συζήτησης του φαινομένου της αθλητικής βίας με την κοινωνία (δημάρχους, φορείς πόλεων και δήμων) και όχι μόνον με τους αθλητικούς παράγοντες.

Μεταξύ άλλων έχει προβεί στη σύνταξη ενός Κώδικα Δεοντολογίας για όλους τους εμπλεκόμενους (παίκτες, προπονητές, φιλάθλους, παράγοντες) τον οποίο οφείλουν να συνυπογράψουν όλοι ως ένα ελάχιστο συμβόλαιο τιμής. Επίσης έχει γίνει οριοθέτηση της αθλητικής βίας σε σχέση με τη γενικότερη εγκληματική βία (π.χ. βανδαλισμοί στο θέατρο Τέχνης).

Παράλληλα έχει καταθέσει πρόταση στην Super League και στην Football League να αναλάβουν μέλη των συνδέσμων φιλάθλων το ρόλο fan coach (εμπυχωτής οπαδών) και fan-embassies (οπαδοί – πρεσβευτές) έτσι ώστε οι οργανωμένοι οπαδοί να έχουν και κοινωνικό αλλά και πολιτισμικό έργο.²⁰

Η Ελληνική Αστυνομία που αποτελεί τον επίσημο φορέα ελέγχου από την πλευρά του κράτους κατέβαλε προσπάθειες αντιμετώπισης των φαινομένων βίας με το σχεδιασμό στρατηγικών πλάνων αντιμετώπισης τους. Δημιούργησε το Εθνικό Γραφείο Πληροφοριών Ποδοσφαίρου, το οποίο επιτελεί σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της βίας μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών με την ευκαιρία μιας ποδοσφαιρικής συνάντησης και δεδομένης της ανάγκης της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας κατά τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών αγώνων με διεθνή διάσταση.

Επίσης προχώρησε στην ίδρυση Γραφείων Πρόληψης Οργανωμένης Αθλητικής Βίας στις Διευθύνσεις Ασφαλείας Αττικής και Θεσσαλονίκης, ενώ έγινε πιο συστηματική η συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας με τις ίδιες τις ομάδες. Παράλληλα θεσμοθετήθηκε ο Αθλητικός Αστυνομικός Σύνδεσμος, ο οποίος αποτελεί τον κρίκο μεταξύ των αθλητικών σωματείων και της ελληνικής αστυνομίας.

Επιπλέον αρμόδιοι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. έχουν συντάξει μία έκθεση περίπου 30 σελίδων με προτάσεις για την αντιμετώπιση της βίας στα ελληνικά γήπεδα, που αποτελούν το απαύγασμα της εμπειρίας τόσων ετών, μέσα από της παραλήψεις αλλά και τις επιτυχίες στον τομέα αυτό. Οι προτάσεις αυτές συνοψίζονται ως εξής²¹:

²⁰ Έκθεση πεπραγμένων Δ.Ε.Α.Β., Μάρτιος 2011

²¹ Ιστοσελίδα www.thetoc.gr ανακτήθηκε 15.7.2016

- Αύξηση του προστίμου με άμεση καταβολή, στους Έλληνες και αλλοδαπούς χούλιγκαν που συλλαμβάνονται για επεισόδια σε αθλητικούς χώρους.
- Υποχρέωση οπαδών με παραβατική συμπεριφορά της παρακολούθησης των αγώνων της ομάδας τους στο αστυνομικό τμήμα για χρονικό διάστημα που θα τους επιβάλλεται νομοθετικά σύμφωνα με την κατηγορία.
- Άμεση απαγόρευση εισόδου στα γήπεδα σε οπαδούς που έχουν υποπέσει και συλληφθεί σε σοβαρό παράπτωμα, πριν ακόμη τελεσιδικήσει η υπόθεσή τους.
- Δημιουργία σώματος Spotters (αστυνομικοί εντοπιστές) σε ομάδες και συνοδείες, που θα είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια στις κερκίδες, θα εντοπίζουν τους οπαδούς υψηλού κινδύνου και θα κατεβάζουν υβριστικά-ρατσιστικά πανό. Θα είναι «σύνδεσμοι» μεταξύ αστυνομίας και οπαδών.
- Αναβάθμιση της «Κάρτα φιλάθλου» με τα πλήρη στοιχεία ταυτότητας του κατόχου και πρόσφατη φωτογραφία του, με δυνατότητα on line αγοράς ηλεκτρονικού εισιτηρίου, εξασφάλιση χώρου στάθμευσης και γρήγορη είσοδο στο γήπεδο.
- Απαγόρευση εγγραφής ανηλίκων σε συνδέσμους οπαδών ποδοσφαιρικών σωματείων
- Ωράριο λειτουργίας στους συνδέσμους και κλείσιμό τους πριν από κρίσιμες αθλητικές αναμετρήσεις «υψηλού κινδύνου». Παρατηρείται ότι έχουν σημαντικό ρόλο σε επιθέσεις και επεισόδια αθλητικού χαρακτήρα.
- Ηλεκτρονικό κλείδωμα τουρνικέ (αυτόματες περιστρεφόμενες εισόδους) όταν εισέλθει ο αριθμός φιλάθλων που δέχεται η θύρα, προκειμένου να αποτρέπεται το πολλαπλό «χτύπημα» ενός εισιτηρίου.
- Κάμερες στις εισόδους (τουρνικέ) των θυρών αθλητικών εγκαταστάσεων και στο εσωτερικό τους. Το ηλεκτρονικό εισιτήριο θα συνδυάζεται με την καταγραφή του προσώπου και του ρουχισμού, έτσι ώστε σε περίπτωση συμμετοχής σε επεισόδια να είναι άμεσος ο εντοπισμός του.
- «Τράπεζα» δεδομένων φανατικών χούλιγκαν, απαγόρευση προμήθειας εισιτηρίου και εισόδου σε γήπεδο.
- Κοινές εκπαιδεύσεις αστυνομικών και υπευθύνων ασφαλείας των ομάδων για την διαχείριση του πλήθους και ανταλλαγής πληροφοριών.

- Προσδιορισμός καθηκόντων του υπευθύνου ασφαλείας, εκπαίδευσή του, και κριτήρια στην επιλογή του. Το ίδιο για το προσωπικό ασφαλείας και τους ταξιθέτες, χωρίς «οπαδικά» κριτήρια.

Η ΕΠΟ από την πλευρά της έχει εκδώσει τον Κανονισμό Γηπέδων και Ασφάλειας & Προστασίας των Αγώνων (τελευταία τροποποίηση Ιούνιος 2015) όπου περιγράφονται αναλυτικά ποιες πρέπει να είναι οι προδιαγραφές λειτουργίας των γηπέδων, ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για την ασφάλεια στους αγώνες καθώς και πως θα γίνει η υλοποίηση του Κανονισμού από τους εμπλεκόμενους φορείς²².

Επιγραμματικά ο κανονισμός περιέχει δύο μέρη. Το πρώτο μέρος και στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα γήπεδα, στον αγωνιστικό χώρο και τις προδιαγραφές του, στην προστασία του με προσωπικό ασφαλείας και κιγκλιδώματα. Στα αποδυτήρια και τις προδιαγραφές τους, στο γραφείο παρατηρητών, στις εγκαταστάσεις πρώτων βοηθειών και στους χώρους ελέγχου Doping Control. στους χώρους στάθμευσης, στις σημαίες που πρέπει να είναι αναρτημένες σε κάθε γήπεδο, τον φωτισμό και τις εφεδρικές πηγές ηλεκτρικής ενέργειας

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις κερκίδες και στις εγκαταστάσεις των θεατών, στις προσβάσεις και στις εξόδους εκκένωσης, στη χωρητικότητα κάθε σταδίου, στις υγειονομικές εγκαταστάσεις και στις πρώτες βοήθειες για τους θεατές και αυτών των ΑΜΕΑ, στο σύστημα κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης τον χειρισμό του οποίου ενεργεί αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ. και τέλος στο σύστημα ανακοινώσεων για το κοινό. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στις προδιαγραφές των χώρων ενημέρωσης και την αίθουσα συνεντεύξεων

Στο δεύτερο μέρος και στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα προαπαιτούμενα για την τέλεση ενός αγώνα, την άδεια λειτουργίας, το πιστοποιητικό Ασφαλείας και Προστασίας και την άδεια διεξαγωγής του αγώνα.

²² Κανονισμός Γηπέδων και Ασφάλειας & Προστασίας των Αγώνων (ΕΠΟ, Ιούνιος 2015)

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον Υπεύθυνο Ασφαλείας της ομάδος και τον πολύ σημαντικό του ρόλο, τους φροντιστές ασφαλείας την πιστοποίηση, τα καθήκοντά, την εκπαίδευση και την ενδυμασία τους.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει όλα τα μέτρα προετοιμασίας ενός αγώνα ποδοσφαίρου, ορίζει την σύνθεση και τα καθήκοντα της ομάδος έκτακτης ανάγκης, τις διαδικασίες εκκένωσης του γηπέδου, καθορίζει την στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί σε περίπτωση διαχωρισμού των θεατών και ορίζει τους υπεύθυνους για τον χαρακτηρισμό ενός αγώνα σε σχέση με τον κίνδυνο επεισοδίων και καθορίζει ενδεικτικά μέτρα κατά περίπτωση.

Το τέταρτο κεφάλαιο καθορίζει το σύστημα διάθεσης των εισιτηρίων, των προσώπων που δικαιούνται την νόμιμη είσοδο, την υποχρεωτική αναγραφή των στοιχείων κάθε κατόχου εισιτηρίου και τα μέτρα για τη μαύρη αγορά και τη διάθεση πλαστών εισιτηρίων.

Για τον έλεγχο της τήρησης της εφαρμογής των διατάξεων του Κανονισμού ασκείται έλεγχος από το Τμήμα Αδειοδότησης της ΕΠΟ για τα θέματα που άπτονται της αδειοδότησης των ομάδων, από τους παρατηρητές των αγώνων για τα θέματα που αφορούν τη λειτουργικότητα ή τον εξοπλισμό των χώρων του γηπέδου και από τον υπεύθυνο ασφαλείας για τα θέματα που αφορούν την προστασία και την ασφάλεια κατά τη διεξαγωγή των αγώνων.

Επιπλέον προτείνει ως αφετηριακή βάση αντιμετώπισης του προβλήματος μια νέα φιλοσοφία που επικεντρώνεται στις ακόλουθες παραμέτρους.

Να αποτελέσει κοινή παραδοχή πως το ποδόσφαιρο ως άθλημα δε δημιουργεί βία από μόνο του. Το παιχνίδι και οι πρωταγωνιστές του ελάχιστες φορές ήταν υπεύθυνοι για τη δημιουργία επεισοδίων βίας στα γήπεδα, Σε όλες σχεδόν τις παραμέτρους εκδήλωσης γεγονότων βίας οι αιτίες βρίσκονται εκτός γηπέδου.

Ουσιαστικός παράγοντας επίλυσης του προβλήματος είναι η επάνοδος των φιλάθλων στα γήπεδα στους οποίους θα δίνεται η δυνατότητα να απολαμβάνει υψηλό επίπεδο θεάματος

Απαραίτητες προϋποθέσεις για να λειτουργήσει η νέα αυτή φιλοσοφία είναι²³:

- Η κατασκευή νέων ή η ανακατασκευή παλιών γηπέδων που θα αποπνέουν άνεση, ασφάλεια και πολιτισμό και θα οδηγούν τους θεατές σε συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές
- Η πλήρης μεταφορά του συνόλου της ευθύνης για την ασφάλεια των ομάδων, των παραγόντων και των θεατών στους ποδοσφαιρικούς αγώνες στα γήπεδα από την Αστυνομία στις ίδιες τις ΠΑΕ.
- Η μεταφορά του κέντρου βάρους από τον πειθαρχικό έλεγχο των ΠΑΕ που ισχύει μέχρι σήμερα στη σύλληψη και στην άμεση καταδίκη των φυσικών αυτουργών
- Ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου ίδρυσης, οργάνωσης και λειτουργίας των Συνδέσμων Οπαδών με άμεση εμπλοκή των ΠΑΕ στις διαδικασίες νομιμοποίησης.
- Η επικαιροποίηση της οργάνωσης και λειτουργίας της Αστυνομίας και της Δικαιοσύνης σε ζητήματα αθλητικής βίας στα πρότυπα των ανεπτυγμένων αθλητικών χωρών της Ευρώπης με την ίδρυση Ειδικού Γραφείου Αντιμετώπισης της Αθλητικής βίας με πανελλαδική στελέχωση και αποφασιστικές αρμοδιότητες για εγχώριους και διεθνείς αγώνες και διορισμό Αξιωματικού της ΕΛ.ΑΣ. για κάθε ΠΑΕ που θα έχει την ευθύνη σε συνεργασία με τον Υπεύθυνο Ασφαλείας για όλα τα θέματα τάξης και τον χειρισμό του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης.
- Να τερματιστεί η παρουσία της Αστυνομίας στα γήπεδα με έξοδα του κράτους και να καταργηθεί η παρακράτηση 10% από τα τηλεοπτικά συμβόλαια των ΠΑΕ και των Ομοσπονδιών.
- Οι ΠΑΕ να αναλάβουν τη μισθοδοσία (ανά αγώνα) των αστυνομικών δυνάμεων που πραγματικά χρειάζονται και τις οποίες ζητούν, αριθμητικά και εγγράφως, από το Υπουργείο ή την οικεία Αστυνομική Διεύθυνση, για κάθε αγώνα χωριστά με τιμολόγιο που θα αποφασίζει το Υπουργείο.
- Να εξεταστεί η δυνατότητα χρήσης, ειδικά για τα γήπεδα, εκπαιδευμένων σκύλων και έφιππης αστυνομίας.

²³ Ιστοσελίδα: www.epo.gr ανακτήθηκε 15/7/2016

- Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, σε συνεργασία με την ΕΠΟ, να προχωρήσει στην εκπαίδευση των Αξιωματικών του Γραφείου Αντιμετώπισης της Αθλητικής Βίας με στόχο την εξειδίκευση και τη μεταφορά εμπειρίας από άλλες χώρες (κυρίως από Αγγλία ή Γερμανία).
- Η Αστυνομία να αναλάβει σε συνεργασία με τις ΠΑΕ, τον έλεγχο όλων των μετακινήσεων των οπαδών με βάση τον προτεινόμενο Κώδικα Συμπεριφοράς Οπαδών που θα περιλαμβάνει:
- Βαρύτερες ποινές για τους οπαδούς για θέματα βίας και τη ρίψη φωτοβολίδων που θα φθάνει μέχρι την οριστική διακοπή του αγώνα
- Την άμεση διακοπή αγώνα ή μη έναρξη αυτού αν εισέλθει στον αγωνιστικό χώρο από την ώρα άφιξης της φιλοξενούμενης ομάδας στο γήπεδο, στη διάρκεια του αγώνα και την αναχώρηση της φιλοξενούμενης ομάδας.
- Όλες οι πειθαρχικές επιτροπές σε μία για ολόκληρο το επαγγελματικό ποδόσφαιρο, ώστε να επιβάλλονται ποινές με ενιαία λογική.
- Να υπάρξει άμεση σύνδεση των γεγονότων βίας με την αδειοδότηση των ομάδων.
- Η αστυνόμευση του εσωτερικού χώρου των γηπέδων να ανατεθεί αποκλειστικά στις ίδιες τις ΠΑΕ, μέσω πιστοποιημένων και από την ΕΠΟ Ιδιωτικών Εταιριών Παροχής Υπηρεσιών Ασφάλειας, με αυξημένες αρμοδιότητες μεταξύ των οποίων η ευχέρεια να πραγματοποιούν σωματικούς ελέγχους χωρίς περιορισμό, να απαγορεύουν την είσοδο σε άτομα που κρίνονται επικίνδυνα για την πρόκληση επεισοδίων ή βρίσκονται υπό την επήρεια ουσιών ή οινόπνευματος και να συλλαμβάνουν κάθε παραβάτη, ώστε στη συνέχεια αυτός να παραδίδεται στην Αστυνομία για τα περαιτέρω.
- Να προχωρήσουν η Super League και η Football League σε διαγωνισμό για την ανάδειξη μιας ή δύο εταιριών που θα αναλάβουν το σύνολο των γηπέδων.

Η Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία προτείνει ακόμη

- Την γενική εφαρμογή του σε όλα τα γήπεδα με ευθύνη της κάθε ΠΑΕ του ηλεκτρονικού εισιτηρίου, όπου θα αναγράφονται τα πλήρη στοιχεία του κάθε θεατή και δεν θα επιτρέπεται η μεταβίβασή του. Η τεχνολογία επιτρέπει να δημιουργηθεί βάση δεδομένων από τα στοιχεία αυτά που θα είναι στη διάθεση της Αστυνομίας.

- Να αλλάξει ριζικά το καθεστώς της αδειοδότησης των γηπέδων η οποία θα γίνεται από τους Δήμους και την Διοργανώτρια Αρχή, αλλά η ευθύνη της διαδικασίας να ανήκει αποκλειστικά στις ΠΑΕ και της υπηρεσίες τους.
- Να εκσυγχρονιστεί το θεσμικό πλαίσιο και οι διαδικασίες αναγνώρισης των συνδέσμων φιλάθλων. Να καταστεί υποχρεωτική η κάρτα μέλους του συνδέσμου με την υποχρέωση προσκόμισης λευκού ποινικού μητρώου. Η βάση δεδομένων των μελών του, η σύνθεση του Δ.Σ. και τα στοιχεία του υπευθύνου ασφαλείας να διαβιβάζονται στη διοργανώτρια αρχή και τις αστυνομικές αρχές.
- Να αλλάξει το καθεστώς της μετακίνησης των οργανωμένων οπαδών έχοντας ως βασική προϋπόθεση την κατάθεση του σχεδίου μετακίνησης εγκεκριμένου από την αστυνομία, με λίστα επιβαινόντων, ονομαστικό εισιτήριο, Αστυνομική Ταυτότητα και Κάρτα Μέλους ενός εκάστου και σε ποσοστό έως 5% εισιτηρίων επί της χωρητικότητας του γηπέδου.
- Να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι στην είσοδο και μέσα στο γήπεδο, με τη χρήση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης και τη φωτογράφιση με κάθε πρόσφορο μέσο. Να αυξηθούν τα μέτρα περιφρούρησης της κάθε ΠΑΕ για το σκοπό αυτό, να δοθεί η νομοθετική δυνατότητα συλλήψεων από την ιδιωτική αστυνομία και η άμεση παράδοση στην ΕΛ.ΑΣ. Να γίνονται συλλήψεις από την Αστυνομία την ώρα του αγώνα ή μετά από αυτόν με βάση το βίντεο και τις υπάρχουσες φωτογραφίες τυχόν επεισοδίων.

Η διοργανώτρια αρχή του πρωταθλήματος Superleague και στην ίδια κατεύθυνση της πρόληψης των φαινομένων βίας υιοθέτησε και έθεσε σε εφαρμογή δράσεις όπως²⁴:

- Προέβει στη σύσταση επταμελές οργάνου με την επωνυμία Επιτροπή Ασφάλειας Γηπέδων με επικεφαλής τον Υπεύθυνο Ασφαλείας της Super League, έναν εκπρόσωπο της ΕΛ.ΑΣ και Υπεύθυνους Ασφαλείας των ΠΑΕ που συμμετέχουν στο Πρωτάθλημα.
- Έθεσε άμεσα σε εφαρμογή τον κανονισμό ασφαλείας γηπέδων
- Εκπόνησε κείμενο όπου αναλύεται η πολιτική διαχείρισης κρίσεων που κοινοποιείται σε όλους τους εμπλεκόμενους στη διοργάνωση του αγώνα (road map)

²⁴ Ιστοσελίδα: www.superleaguegrecce.net ανακτήθηκε 15/4/2016

- Οργανώθηκαν σεμινάρια εκπαίδευσης του προσωπικού ασφαλείας και του προσωπικού των ΠΑΕ
- Πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε όλα τα γήπεδα των ομάδων, έγινε επιτόπια εντοπισμός και καταγραφή των προβλημάτων ασφαλείας, της φύλαξης, του φωτισμού και ανάλυση κινδύνων που ελλοχεύουν από παραλείψεις σε συνεργασία με τις ΠΑΕ, τις κατά τόπους αστυνομικές διευθύνσεις και των κατά τόπους πυροσβεστικών τμημάτων.
- Υπήρξε συνεργασία στην εκπόνηση σχεδίου ασφαλείας για το κάθε γήπεδο ξεχωριστά και ένταξη αυτού στον συνολικό λειτουργικό σχεδιασμό της εγκατάστασης.
- Καθιέρωσε συναντήσεις για την προετοιμασία των αγώνων στο γήπεδο διεξαγωγής του αγώνα με παρουσία όλων των εμπλεκόμενων μερών
- Ήλθε σε επικοινωνία με τις διοργανώτριες αρχές και ομάδες του εξωτερικού κυρίως της Αγγλίας, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων για το πώς αντιμετωπίζονται τα φαινόμενα βίας εκεί.
- Προτείνει επίσης τη εφαρμογή σύγχρονων εξειδικευμένων μεθόδων crowd control από ειδικούς που μπορούν να μεταφέρουν την τεχνογνωσία τους.
- Οργάνωσε σεμινάρια των παρατηρητών αγώνα, ώστε να είναι ενήμεροι για τη λήψη και την εφαρμογή των μέτρων και των κανονισμών που είναι σε ισχύ.
- Απαγόρευσε την είσοδο σε άτομα που παραβιάζουν τους κανονισμούς ασφαλείας καθώς σε οπαδούς υπό την επήρεια οινοπνευματωδών ή άλλων ουσιών.
- Καθιέρωσε ως πρακτική, μέρος των προστίμων που προέρχονται από ποινές που έχουν επιβληθεί για περιστατικά βίας, να γίνονται δωρεές σε κοινωφελή ιδρύματα ακαδημίες ποδοσφαίρου κλπ.
- Προγραμμάτισε εκδηλώσεις κατά της βίας και παράλληλων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων σε συνεργασία μη κερδοσκοπικούς φορείς, εταιρίες, Δήμους κ.α., πριν τον αγώνα και κατά τη διάρκεια του ημιχρόνου (Pre & Half-time Entertainment).

Τέλος όταν οι συνθήκες ή συγκυρίες το επιβάλλουν η Super League με αποφάσεις της, υιοθετεί σειρά μέτρων προκειμένου να βρεθούν λύσεις για την αντιμετώπιση της βίας στα ποδοσφαιρικά γήπεδα²⁵.

Πέραν τούτων υπάρχουν σύλλογοι ή φορείς που κατά περιόδους έχουν καταθέσει προτάσεις. Παραθέτονται ενδεικτικά για να υπογραμμισθεί ο προβληματισμός που υπάρχει για τα φαινόμενα βίας στο Ελληνικό ποδόσφαιρο.

Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αμειβομένων Ποδοσφαιριστών έχει επανειλημμένα κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου και έχει στηλιτεύσει το φαινόμενο της βίας στα ελληνικά γήπεδα. Χαρακτηριστικό είναι το Δελτίο Τύπου που εξέδωσε ο ΠΣΑΠ τον Μάιο του 2011 και αναφέρει:²⁶

«Είναι αναγκαίο να διαφοροποιηθεί ο υφιστάμενος πειθαρχικός κώδικας ώστε να υπάρξουν αυστηρότερες ποινές, οι οποίες θα εκφράζουν διαφορετική προσέγγιση και φιλοσοφία. Δεν αρκεί να τιμωρούνται μόνο οι ομάδες αλλά πρέπει πρωτίστως να επιβάλλονται ποινές στους ίδιους τους παραβάτες. Η απόφαση για αγώνες κεκλεισμένων των θυρών έχει αποδειχθεί ότι δεν λύνει το πρόβλημα. Η επιβολή point system θα μπορούσε να αποδειχθεί πλέον αποτελεσματική. Όταν η ομάδα έχει την ευθύνη για την τέλεση επεισοδίων να τιμωρείται με πόντους ποινής και στην κλιμάκωσή τους να αφαιρούνται βαθμοί από το πρωτάθλημα. Η ποινή αυτή θα έχει πιο ουσιαστικό αντίκρισμα με οποιοδήποτε πρόστιμο.

Η εισβολή οπαδών στον αγωνιστικό χώρο να αποτελεί ποινικό αδίκημα και να διώκεται ανάλογα. Παράλληλα να αναβαθμιστεί ο ρόλος των Security σε σχέση με την εκπαίδευσή τους και τις αρμοδιότητές τους.

Η συμμετοχή της Αστυνομίας είναι αναγκαία με όρους αμοιβαιότητας και σεβασμού στους υπόλοιπους συμμετέχοντες και τις εγκαταστάσεις.

Να εφαρμοστεί η κατάργηση της ποινής του μηδενισμού και της αφαίρεσης βαθμών για την ομάδα που αποχωρεί από το τερνέν κατά τη διάρκεια της αναμέτρησης.

²⁵ Πρακτικά συνεδρίασης Δ.Σ. Superleague "ΕΛΛΑΔΑ", 2.3.2015

²⁶ ΠΣΑΠ, Δελτίο Τύπου (Μάιος 2011)

Στον αγωνιστικό χώρο και τους χώρους των αποδυτηρίων να εισέρχονται αποκλειστικά και μόνο οι διαπιστευμένοι και σε καμία περίπτωση οι πρόεδροι και οι ιδιοκτήτες των ομάδων.

Εφαρμογή αυστηρών διατάξεων του νόμου για τις λέσχες, την κάρτα φιλάθλου και τις κάμερες ασφαλείας.

Δημιουργία δωρεάν συμβουλευτικής γραμμής για τους φανατικούς οπαδούς πλαισιωμένη από κατάλληλους επιστήμονες.

Νομοθέτηση της προσφοράς κοινωνικής εργασίας για την παραβατική συμπεριφορά των οπαδών στον αγωνιστικούς χώρους.

Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η τεχνολογία στη συλλογή πληροφοριών για την πρόληψη επεισοδίων και την ταυτοποίηση των δραστών.

Να αντιμετωπίζεται ο ΠΣΑΠ ως ισότιμος κοινωνικός εταίρος στη λήψη αποφάσεων για το ποδόσφαιρο με την εμπειρία και τη γνώση την οποία κατέχει.

Ουσιαστικά όμως τίποτε δεν μπορεί να εφαρμοστεί και να έχει αποτέλεσμα, αν δεν υπάρξει η πραγματική βούληση για την αντιμετώπιση του φαινομένου από την πολιτεία, την ομοσπονδία και τις διοικήσεις των ομάδων».

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων (ΠΟΑΣΥ) με τη σειρά της κατέθεσε προτάσεις για την αντιμετώπιση του χουλγκανισμού προ του Υφυπουργού Αθλητισμού τον Φεβρουάριο του 2015 και μεταξύ άλλων αναφέρει

Προτάσεις της ΠΟΑΣΥ προς τον Υφυπουργό Αθλητισμού²⁷

«...Επειδή η θωράκιση του αστυνομικού λειτουργήματος, συμβαδίζει με την επιβαλλόμενη λήψη δραστικών μέτρων για την πάταξη της βίας των γηπέδων, φρονούμε ότι δεν αρκούν πλέον τα αποσπασματικά "αστυνομικά" μέτρα, αλλά απαιτείται η ενεργοποίηση της

²⁷ Εφημερίδα «Το Βήμα», 25/2/2015

ίδιας της ελληνικής κοινωνίας για την ουσιαστική αντιμετώπιση των χούλιγκαν και την εμπέδωση κουλτούρας μη βίας στους αθλητικούς χώρους...

Η Πολιτεία πρέπει να καταστήσει σαφή τη σθεναρή και κάθετη βούλησή της για την ισχύ και την επιβολή των νόμων. Γιατί αυτό που μέχρι σήμερα βιώνουμε είναι να ψηφίζονται νόμοι και να αναγγέλλονται μέτρα που ποτέ όμως δεν εφαρμόζονται, αφενός μεν λόγω της οικονομικής και όχι μόνο δύναμης όλων αυτών των παραγόντων που ασχολούνται με τον επαγγελματικό αθλητισμό και αφετέρου, λόγω του πολιτικού κόστους, καθώς όλα αυτά τα πλήθη που ασπάζονται την ειδωλολατρία των γηπέδων είναι ταυτόχρονα και ψηφοφόροι -οπαδοί προς εκμετάλλευση...»

Η ποδοσφαιρική ομάδα της SKODA Ξάνθης με δελτίο τύπου στις 02.03.2015 τονίζει μεταξύ άλλων:²⁸

«Σε περίπτωση που οπαδοί της γηπεδούχου ομάδας, εισβάλλουν στον αγωνιστικό χώρο, η γηπεδούχος ομάδα θα τιμωρείται μέχρι τέλους της αγωνιστικής περιόδου, δίνοντας τους εντός έδρας αγώνες της χωρίς την παρουσία θεατών.

Εάν κατά την άφιξή της στο γήπεδο η αντίπαλος ομάδα δεχθεί επίθεση, τότε η γηπεδούχος ομάδα θα αγωνίζεται στους υπόλοιπους εντός έδρας αγώνες «κεκλεισμένων των θυρών».

Να τοποθετηθούν άμεσα επιπλέον κάμερες, στα αποδυτήρια των δύο ομάδων, σε αυτά των διαιτητών και στη φυσούνα, οι οποίες θα ελέγχονται από την Αστυνομία.

Οι ομάδες θα πρέπει να είναι 100% υπεύθυνες για τη συμπεριφορά των φιλάθλων τους και να διαφυλάττουν τα συμφέροντά τους μέσω Ιδιωτικής Ασφάλειας, χωρίς την παρουσία Αστυνομίας. Θα μπορούσε να υπάρχει έξω από το γήπεδο ένα «police station», το οποίο θα επικοινωνεί με την Ιδιωτική Ασφάλεια του γηπέδου, για θέματα που πιθανόν να προκύψουν».

Παρόλα αυτά η συνεχής νομοθετική δραστηριότητα δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα και οι εκδηλώσεις βίαιων περιστατικών σε ποδοσφαιρικές συναντήσεις συνέχισαν να υπάρχουν

²⁸ ΠΑΕ SKODA ΞΑΝΘΗ, Δελτίο Τύπου (Μάρτιος 2015)

όπως προαναφέρθηκε. Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες δεν εφαρμόστηκαν, δεν απέτρεψαν, ούτε τιμώρησαν παραβατικές συμπεριφορές και συνεπώς ακυρώθηκαν στην πράξη.

Στο επίκεντρο παραμένουν οι οπαδικές ακόμη και πολιτικές αντιπαραθέσεις, μόνο. Αποσπασματικά και κάποιες προτάσεις. Συνήθως αντιγραφές ή απομιμήσεις. Σπάνια δίδονται λύσεις και αυτές με διάθεση επιβολής και προσδοκία προβολής. Ακολουθείται διαχρονικά το παιχνίδι του ανταγωνισμού με κύριο χαρακτηριστικό τη μετάθεση ευθυνών, που μοιραία οδηγεί σε αποτέλεσμα win – lose. Όμως νικητές στο επίπεδο των εντυπώσεων, αφού το πρόβλημα παραμένει, που μοιραία οδηγεί σε καταστάσεις συμβιβασμού ή αντιπαραθέσεων μακριά από την ουσία του προβλήματος.

V. Συμπεράσματα και προτάσεις

Το ποδόσφαιρο είναι αναμφίβολα ένα λαοφιλές άθλημα που μπορεί να αποτελεί ταυτόχρονα το παιχνίδι για τα παιδιά στις Φαβέλες της Βραζιλίας και της εναπομείνουσες αλάνες της Αθήνας ή τις οργανωμένες ποδοσφαιρικές ακαδημίες της Ολλανδίας και της Γερμανίας. Το ραντεβού της Κυριακής του ανδρικού κυρίως πληθυσμού στις παγωμένες κερκίδες του γηπέδου Κομοτηνής ή του θερμαινόμενου Westfalenstadion γηπέδου της Ντόρτμουντ. Σε έναν αγώνα ποδοσφαίρου μπορεί να αγωνιούν οι φίλαθλοι της Γερμανίας και της Γαλλίας για τη πρόκριση και ταυτόχρονα τον ίδιο χώρο η κ. Mercel και ο κ. Olant να αναζητούν λύσεις για τα προβλήματα της Ευρώπης.

Αποτελεί σε επίπεδο διασκέδασης και ψυχαγωγίας το πιο ενδεικτικό παράδειγμα της αντίδρασης και συμπεριφοράς της κοινωνίας μας. Με συναρπαστικό θέαμα και χαρακτηριστικά, την αντοχή, τη δύναμη, την ατομική τεχνική, την ομαδική τακτική, την ψυχολογία ακόμη και τη σκληρότητας που συνδυάζει, προσελκύει το κοινό και το στεγάζει κάτω από την ίδια ομάδα, δίνοντας του την ψευδαίσθηση της ισότητας και της συλλογικότητας, προσφέροντας νόημα και σκοπό σε αρκετούς νέους στην εποχή μας.

Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα είδος θρησκείας που προσηλυτίζει οπαδούς έτοιμους να τα δώσουν όλα για την ιδέα, που είναι η ομάδα τους. Χωρίς την άμεση απειλή κυρώσεων, η επιθετικότητα βρίσκει έκφραση, γίνεται ιδεολογία και τρόπος ζωής.

Σε ολόκληρο τον κόσμο και ειδικά στις χώρες που το φαινόμενο είναι σε ιδιαίτερη έξαρση, έχουν αναπτυχθεί θεωρίες για τη σύνδεσή της με τις συνθήκες ζωής και τις ενδεχόμενες κοινωνικές ανισότητες που βιώνουν οι κύριοι εκφραστές της που είναι οι νέοι. Όμως οι θεωρίες αυτές έχουν ως κύρια έκφραση και αποτύπωση στην πραγματικότητα και τις κοινωνικές συνθήκες των δεκαετιών 1970 και 1980. Σήμερα η προσέγγιση είναι διαφορετική γιατί η βάση της πλέον φαίνεται να έχει διαφοροποιηθεί ή περισσότερο εύστοχα να έχει επιπλέον διευρυνθεί.

Όλες αυτές οι προσεγγίσεις είναι δυνατόν να προσδιορίζουν το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα και στην Ελλάδα, διότι δε διαφέρουν από αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη βεβαίως την διαφορετική αφετηρία τους σε χρονική, ποιοτική και

ποσοτική σύνθεση σε ότι αφορά τον χρόνο εμφάνισης των φαινομένων, τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων σε αυτά, την ηλικία τους, το κοινωνικό περιβάλλον, τη χρήση ουσιών και το ρόλο τους και το πλήθος των συμβάντων στη διάρκεια του χρόνου.

Σε μια προσπάθεια παράθεσης παρατηρήσεων για την Ελληνική πραγματικότητα, μπορούμε να υπογραμμίσουμε μερικά από τα στοιχεία που εμπεριέχονται στο ευρύ φάσμα των διαπιστώσεων για γενικό φαινόμενο της βίας και του χουλιγκανισμού ως παγκόσμιου προβλήματος και προσδιορίζουν με περισσότερη ακρίβεια την χώρα μας.

Τα γήπεδα δεν ήταν διαχρονικά το βασικό πεδίο εμφάνισης βίαιων συμπεριφορών από άτομα ή κοινωνικές ομάδες, αλλά ενίοτε συνέβαλαν στην εμφάνισή τους, αλλά με χαρακτηριστικά διαφορετικά από αυτά που συνηθίζοταν στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Αν ανατρέξουμε για παράδειγμα στη δεκαετία του 60, την πρωτοκαθεδρία των τέτοιου είδους συμπεριφορών είχαν γεγονότα βίας με προέλευση από την κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας και μεμονωμένα από τον χώρο του αθλητισμού. Ακόμη και τα μέσα έκφρασής τους ήταν διαφορετικά. Οι υλικές καταστροφές σε χώρους μακριά από τα γήπεδα ήταν μεμονωμένα φαινόμενα και ελάχιστα από αυτά καταγράφονται την βιβλιογραφία.

Οι κώδικες συμπεριφοράς των βαιοπραγούντων καθοριζόταν εν πολλοίς ως αντίδραση σε γεγονότα που στιγμιαία επιδρούσαν στην ψυχολογία των οπαδών και συνήθως εντός του αγωνιστικού χώρου. Για παράδειγμα, μια απόφαση του διαιτητή ως συνέπεια την είσοδό τους στον αγωνιστικό χώρο ή η υποψία προσχεδιασμένου παιχνιδιού, την καταστροφή του γηπέδου. Ακόμη η παρουσία μπράβων και χρηστών ουσιών δεν αποτελούσαν σε αριθμό άξιο να αλλάξει τη σύνθεση των οπαδών σε ένα γήπεδο της δεκαετίας του 1960 και 1970.

Ως αφετηρία καταγραφής γεγονότων βίαιης συμπεριφοράς, μπορεί να οριστεί χρονικά η μετάβαση σε επαγγελματική οργάνωση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα, με τη δημιουργία της ΕΠΑΕ (Ένωσης Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών) το 1979. Η είσοδος στο χώρο του ποδοσφαίρου επώνυμων επιχειρηματιών θα πολλαπλασιάσει τη βάση των οπαδών με ενεργό συμμετοχή σε όλες της εκφάνσεις της ομάδας είτε αναζητώντας στη διαφαινόμενα ισχυρή ομάδα με την έλευση του « οικονομικού κολοσσού», τη δική του ψυχολογική ανέλιξη, είτε

απολαμβάνοντας ισχυρά για την εποχή εκείνη οφέλη, όπως εκδρομές, δωρεάν εισιτήρια, διακριτικά της ομάδας, ακόμη και χρηματικά βοηθήματα.

“ Εδώ και πάρα πολλά χρόνια, η κάθε διοίκηση φροντίζει να έχει μία δική της ομάδα ατόμων στις «υπηρεσίες» της. Συνήθως είναι περίπου 30-50 άτομα, τα οποία βγάζουν μεροκάματο είτε κόβοντας εισιτήρια, είτε εργαζόμενοι ως security στα παιχνίδια, είτε ακόμα και συνοδεύοντας την αποστολή από το ξενοδοχείο ή το προπονητικό κέντρο στο γήπεδο.(
Κ.Παπαδοπουλος 06/10/2014 Παρασκήνιο)

Στη συνέχεια και λειτουργώντας επικουρικά στην ανάπτυξη του προβλήματος, η ενασχόληση των επωνύμων με το επαγγελματικό ποδόσφαιρο είχε ανάγκη συνδρομής Αυτή ανέλαβαν τα ΜΜΕ, τα οποία με την συγκυρία της εμφάνισης της ιδιωτικής τηλεόρασης, επικαιροποιούσαν διαρκώς θέματα του ποδοσφαίρου. Οι αθλητικές εκπομπές αυξήθηκαν, με συνέπεια την αύξηση των τηλεθεατών. Οι αθλητικές εφημερίδες αυξήθηκαν επίσης σε αριθμό και «γιγάντωσαν» τα ποδοσφαιρικά γεγονότα, άνοιξαν τη θεματολογία, με συνέπεια την αύξηση των αναγνωστών.

«Συγκεκριμένες μορφές της αποκλίνουσας και εγκληματικής συμπεριφοράς αποτελούν θέμα ιδιαίτερα αγαπητό για τον αθλητικό τύπο. Αρχικά με δημοσιεύματα κατασκευάζουν εντυπώσεις. Τίτλοι εφημερίδων όπως "πατήστε τους", "λιώστε τους", "όλα έτοιμα για τη μεγάλη μάχη", "ο πόλεμος ξεκίνησε", Όταν τα επεισόδια γίνουν οι ίδιες εφημερίδες τα καταγγέλλουν και υποστηρίζουν ότι θέλουν να καταπολεμήσουν τη βία που μαστίζει τον αθλητισμό. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις εκεί που εξυψώνουν κάποιους παίκτες ή προπονητές ομάδων, με το παραμικρό αρνητικό αποτέλεσμα, τούς «πυροβολούν» με πρωτοσέλιδα και τους καθιστούν στόχους των χούλιγκαν».²⁹

Αποτελέσματα : Μεγαλύτερο ενδιαφέρον, οργάνωση οπαδών κάτω από την ίδια σημαία, όχι μόνο στην έδρα των ομάδων, αλλά και στην περιφέρεια με δημιουργία συνδέσμων, υποχρεωμένων ηθικά σε συμμετοχή, σε ανταγωνιστική δράση έναντι των «άλλων».

²⁹ Έρευνα του Θανάση Κατερινόπουλου Ταξιάρχου ε.α. Παρουσιάστηκε σε ημερίδα με θέμα τη βία και τους παράγοντες που την προκαλούν, η οποία οργανώθηκε τον Μάιο του 2005 η οργάνωση ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΠΟΛΙΤΗΣ Δημοσιεύτηκε στη Συνδικαλιστική Έκφραση της Ένωσης Αξιωματικών Αστυνομίας και στο έντυπο Αλληλεγγύη της ΜΚΟ Αλληλεγγύη

Περισσότερες πλέον εικόνες από το εξωτερικό, δημιουργία νέων προτύπων, μαζικές εκδρομές, χρήση ουσιών, διάθεση επιβολής. Αποδέκτες; Οι νέοι κυρίως. Με τη δυνατότητα της γρήγορης ενσωμάτωσης και της προσαρμογής στο καινούργιο με τις δυνατές συγκινήσεις, που συμβαίνει και στην Ευρώπη και τη επίγευση που προσφέρει ότι έκαναν κάτι που τους αναδεικνύει στα μάτια των συνομηλίκων. Με σύμμαχο το περιβάλλον που μεγάλωσαν, το αίσθημα της αποξένωσης και την τάση για βίαια αποκοπή από την προηγούμενη γενιά. Τώρα πλέον οι ποδοσφαιρικοί αγώνες, με την ατμόσφαιρά του ανταγωνισμού και της σύγκρουσης, προσφέρουν στα μάτια και την ψυχή τους δυνατές συγκινήσεις.

Το παζλ των προϋποθέσεων για τη δημιουργία κρουσμάτων βίας συμπληρώνουν και άλλοι παράγοντες όπως: Οι άρχοντες των αγώνων και η δομή που επικρατεί στην αξιολόγηση, την εκπαίδευση, τη σταδιοδρομία, ώστε οι αποφάσεις που λαμβάνουν, να αποπνέουν το αίσθημα της δικαιοσύνης. «... Πάντα έτσι γίνεται. Ακόμη και μέσα στους συνδέσμους διαιτητών Δεν προτείνεται διαιτητής για να μπει στους πίνακες αν δεν ψηφίσει τη διοίκηση. Ή είσαι μαζί με τη διοίκηση και τη στηρίζεις ή δεν είσαι και είσαι χαμένος». (Συνέντευξη Ένθετο Καθημερινής 26.10.2008)

Βεβαίως ο ρόλος των ποδοσφαιριστών και η συμπεριφορά τους εντός ή εκτός γηπέδων, η προσπάθειά τους να γίνουν οι αγαπημένοι της κερκίδας που έχει ως τίμημα την ταύτιση μαζί τους και σε αντιαθλητικές ενέργειες ή προκλητικές συμπεριφορές έναντι των αντιπάλων.

Η στάση των αστυνομικών οργάνων έναντι των οργανωμένων οπαδών είναι επίσης ένα ζήτημα που επηρεάζει την εξέλιξη ακόμη και τη δημιουργία γεγονότων βίας στα γήπεδα. Ακόμη έχουν παρατηρηθεί φαινόμενα αλλαγής της συμπεριφοράς των οπαδών προς το βιαιότερο, μόνο με την εμφάνιση των δυνάμεων καταστολής εντός του γηπέδου. « Καλώς τα, τα Στρουμφάκια» τραγουδούν ομαδικά οι οπαδοί. Σε όποιο γήπεδο της χώρας κι αν βρεθείς εύκολα διακρίνεις τη δημιουργία μιας «άτυπης βεντέτας» μεταξύ ορισμένων οπαδών και της Αστυνομίας.

«Είναι ερευνητικά αποδεδειγμένο ότι περιόδους εντονότερης αστυνόμευσης ακολουθούν περίοδοι ποσοτικής και ποιοτικής έξαρσης της βίας στα γήπεδα. Το πρόβλημα ενός αυταρχικού πλαισίου καταστολής γίνεται περισσότερο σύνθετο στο φόντο της κοινωνικής σύνθεσης της ελληνικής «κερκίδας». Τα ελληνικά γήπεδα είναι πολύ δύσκολο να προσελκύσουν

τα οικονομικά πληττόμενα, μεσαία κοινωνικά στρώματα και υποχρεωτικά υποδέχονται έναν ευρέως διαστρωματωμένο νεανικό πληθυσμό και μαζί με αυτόν έναν «πολιτισμό της κερκίδας» με ιδιαίτερα εκφραστικά χαρακτηριστικά (Καποδίστριας, Α. 2010).

« Ο κόσμος αλλάζει από το παράδειγμα που δίνεις και όχι από την άποψη που έχεις» (Paulo Coelho de Souza).

Η εμπειρία ακραίων επεισοδίων στην ελληνική πραγματικότητα, δείχνει πως οι συνθήκες διεξαγωγής των αγώνων συχνά χαρακτηρίζονται από ένα γενικευμένο κλίμα καχυποψίας, απέναντι στους παράγοντες που εμπλέκονται στη διεξαγωγή ενός παιχνιδιού (Διοργανώτρια Αρχή, ΕΠΟ, Διαιτησία, Αστυνομία) που συνδέεται με έναν υπέρμετρο φανατισμό που καλλιεργείται στις τάξεις των φανατικών οπαδών (Ζαϊμάκης, 2005:246).

Ολοκληρώνοντας την αποτύπωση του φαινομένου κρίνεται πολύτιμο να καταγραφούν οι απόψεις αφ ενός του κ. Γιάννη Πανούση: «Επειδή δεν πρόκειται πλέον για ατομικές αποκλίνουσες συμπεριφορές αλλά για μέλη ομάδων ή οργανώσεων που έχουν αποκλειστικό σκοπό τη διάπραξη εγκλημάτων, νομίζω ότι καταχρηστικά ή λόγω ιστορικής αδράνειας τους αποκαλούμε χούλιγκαν, που συνδέονται με τον αθλητισμό και εκτονώνονται διά των ακραίων εκδηλώσεων φανατισμού. Δεν είμαστε στις δεκαετίες του 60 και του 70, όπου υπερίσχυε το στοιχείο της ανάγκης του «ανήκειν» και του «υπερασπίζεσθαι» μια ομάδα. Δεν είμαστε καν στη δεκαετία του 80 και του 90, όπου έμμισθοι ιδιωτικοί στρατοί εξυπηρετούσαν διά των βίαιων εντός των γηπέδων δραστηριοτήτων τους τα συμφέροντα των αφεντικών τους (Πανούσης, Γ. 2007).

Αφετέρου του τ. Προέδρου της Δημοκρατίας και παλαιού Βαλκανιονίκη κ. Κάρολου Παπούλια. «Τα φαινόμενα της βίας είναι σημάδια μιας αρρωστημένης κατάστασης της κοινωνίας που γεννάει και με κάποια διεστραμμένη ανοχή τα χωνεύει. Όλοι μας, η πολιτεία, οι αθλητικοί φορείς, η αστυνομία και η διοργανώτρια αρχή, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με την ευθύνη καταπολέμησης αυτού του φοβερού φαινομένου. Λύσεις υπάρχουν, όταν υπάρχει η βούληση..» (Εφημερίδα Έθνος 14.09.2010).

Πριν τη σύνοψη των προτάσεων για την επίλυση του προβλήματος της βίας και του χουλιγκανισμού στη χώρα μας και « τις λύσεις που υπάρχουν όταν υπάρχει βούληση» του κ. Παπούλια παρατίθενται δηλώσεις δύο Ελλήνων που εργάζονται για την UEFA από τη θέση του Γεν. Γραμματέα και του Υπεύθυνου Διασυλλογικών Διοργανώσεων αντίστοιχα:

« Αυτό που πρέπει πάντως να πω είναι ότι επιτέλους το ελληνικό ποδόσφαιρο πρέπει να κοιτάξει να λύσει μόνο του τα προβλήματά του. Δηλαδή εάν δεν κάτσουν στο ίδιο τραπέζι όλοι να συζητήσουν και να βρουν μια κοινή συνισταμένη δεν γίνεται. Με αυτές τις διαρκείς κόντρες το μόνο που δεν βοηθιέται είναι το ελληνικό ποδόσφαιρο». (Θεοδωρίδης, Θ. Γεν. Γραμματέας της UEFA Gazzeta 13.07.2016).

«Η εικόνα του τελικού του κυπέλλου με άδειες κερκίδες δεν τιμάει κανέναν. Έπρεπε να είναι γιορτή. Μας πληγώνει αυτή η κατάσταση. Πρέπει όλοι να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι, να τηρούνται απαρέγκλιτα το πρόγραμμα και οι κανονισμοί και να δομηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης στο ελληνικό ποδόσφαιρο, το οποίο διέπεται από καχυποψία». (Κομνηνός, Π. Υπεύθυνος διασυλλογικών διοργανώσεων της UEFA, SKAI 31.05.2016).

« Με κόντρες δεν βοηθιέται το ελληνικό ποδόσφαιρο, να καθίσουν όλοι στο ίδιο τραπέζι και να βρουν μια κοινή συνισταμένη ώστε να δομηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης γιατί λύσεις υπάρχουν, όταν υπάρχει βούληση » είπαν και οι τρεις μαζί. Το κοινό αυτό συμπέρασμα θα βοηθήσει στη συνέχεια της εργασίας.

Συμπερασματικά οι προτάσεις έχουν ως ακολούθως:

1. Η Πολιτεία πρέπει να καταστήσει σαφή τη σθεναρή και κάθετη βούλησή της για την ισχύ και την επιβολή των νόμων. Γιατί αυτό που μέχρι σήμερα βιώνουμε είναι, να ψηφίζονται νόμοι και να αναγγέλλονται μέτρα που ποτέ όμως δεν εφαρμόζονται. Για την εφαρμογή τους να θεσμοθετηθεί μια για ολόκληρο το επαγγελματικό ποδόσφαιρο, ώστε να επιβάλλονται ποινές με ενιαία λογική.
2. Να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στους οργανωμένους οπαδούς για την από κοινού δράση αντιμετώπισης των προβλημάτων βίας και ασφάλειας στα ελληνικά γήπεδα. Με την προϋπόθεση την κατανόηση της

κουλτούρας των οργανωμένων οπαδών. Ο ΠΣΑΠ ενδεχομένως να βοηθούσε με την μεγαλύτερη ενεργοποίησή του και τη συμβουλευτικού χαρακτήρα συμμετοχή του σε κάποιο θεσμοθετημένο όργανο.

3. Η κατασκευή νέων ή η ανακατασκευή παλιών γηπέδων που θα αποπνέουν άνεση, ασφάλεια και πολιτισμό και θα οδηγούν τους θεατές σε συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές
4. Η επικαιροποίηση της οργάνωσης και λειτουργίας της Αστυνομίας και της Δικαιοσύνης σε ζητήματα αθλητικής βίας στα πρότυπα των ανεπτυγμένων αθλητικών χωρών της Ευρώπης με την ίδρυση Ειδικού Γραφείου Αντιμετώπισης της Αθλητικής βίας με πανελλαδική στελέχωση και αποφασιστικές αρμοδιότητες για εγχώριους και διεθνείς αγώνες, σε συνεργασία με κάθε ΠΑΕ που θα έχει την ευθύνη και τον Υπεύθυνο Ασφαλείας για όλα τα θέματα τάξης και τον χειρισμό του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης.
5. Η αστυνόμευση του εσωτερικού χώρου των γηπέδων να ανατεθεί αποκλειστικά στις ίδιες τις ΠΑΕ, μέσω πιστοποιημένων και από την ΕΠΟ Ιδιωτικών Εταιριών Παροχής Υπηρεσιών Ασφάλειας, με αυξημένες αρμοδιότητες μεταξύ των οποίων η ευχέρεια να πραγματοποιούν σωματικούς ελέγχους χωρίς περιορισμό, να απαγορεύουν την είσοδο σε άτομα που κρίνονται επικίνδυνα και να συλλαμβάνουν κάθε παραβάτη, ώστε στη συνέχεια αυτός να παραδίδεται στην Αστυνομία για τα περαιτέρω.
6. Να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι στην είσοδο και μέσα στο γήπεδο, με τη χρήση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης και τη φωτογράφιση με κάθε πρόσφορο μέσο. Να αυξηθούν τα μέτρα περιφρούρησης της κάθε ΠΑΕ για το σκοπό αυτό, να δοθεί η νομοθετική δυνατότητα συλλήψεων από την ιδιωτική αστυνομία και η άμεση παράδοση στην ΕΛ.ΑΣ. Να γίνονται συλλήψεις από την Αστυνομία την ώρα του αγώνα ή μετά από αυτόν με βάση το βίντεο και τις υπάρχουσες φωτογραφίες τυχόν επεισοδίων.
7. Η γενική εφαρμογή σε όλα τα γήπεδα με ευθύνη της κάθε ΠΑΕ του ηλεκτρονικού εισιτηρίου, όπου θα αναγράφονται τα πλήρη στοιχεία του κάθε θεατή και δεν θα επιτρέπεται η μεταβίβασή του. Η τεχνολογία επιτρέπει να δημιουργηθεί βάση δεδομένων από τα στοιχεία αυτά που θα είναι στη διάθεση της Αστυνομίας.
8. Η άμεση απαγόρευση εισόδου στα γήπεδα σε οπαδούς που έχουν υποπέσει και συλληφθεί σε σοβαρό παράπτωμα, πριν ακόμη τελεσιδικήσει η υπόθεσή τους και

η υποχρέωση τους να παρακολουθούν τους αγώνες της ομάδας τους στο αστυνομικό τμήμα για χρονικό διάστημα που θα τους επιβάλλεται νομοθετικά σύμφωνα με την κατηγορία.

9. Η Δημιουργία σώματος Spotters (αστυνομικοί εντοπιστές) σε ομάδες και συνοδείες, που θα είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια στις κερκίδες, θα εντοπίζουν τους οπαδούς υψηλού κινδύνου και θα κατεβάζουν υβριστικά, ρατσιστικά πανό. Θα είναι «σύνδεσμοι» μεταξύ αστυνομίας και οπαδών.
10. Η Αστυνομία να αναλάβει σε συνεργασία με τις ΠΑΕ, τον έλεγχο όλων των μετακινήσεων των οπαδών Να αλλάξει το καθεστώς της μετακίνησης των οργανωμένων οπαδών για τα εκτός έδρας παιχνίδια, έχοντας ως βασική προϋπόθεση την κατάθεση του σχεδίου μετακίνησης εγκεκριμένου από την αστυνομία, με λίστα επιβαινόντων, ονομαστικό εισιτήριο, Αστυνομική Ταυτότητα και Κάρτα Μέλους ενός εκάστου και σε ποσοστό έως 5% εισιτηρίων επί της χωρητικότητας του γηπέδου
11. Να αναλάβουν μέλη των συνδέσμων φιλάθλων το ρόλο fan coach (εμφυχωτής οπαδών) και fan -embassies (οπαδοί – πρεσβευτές) έτσι ώστε οι οργανωμένοι οπαδοί να έχουν κοινωνικό και πολιτισμικό έργο.
12. Να προγραμματισθούν εκδηλώσεις κατά της βίας και παράλληλων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων σε συνεργασία μη κερδοσκοπικούς φορείς, εταιρίες, Δήμους κ.α., πριν τον αγώνα και κατά τη διάρκεια του ημιχρόνου (Pre & Half-time Entertainment).
13. Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την έναρξη μιας συζήτησης του φαινομένου της αθλητικής βίας με την κοινωνία (δημάρχους, φορείς πόλεων και δήμων) και όχι μόνον με τους αθλητικούς παράγοντες.
14. Να δημιουργηθεί κώδικας δεοντολογίας για τους παίκτες, προπονητές, φιλάθλους το οποίο να αποτελεί ένα minimum συμβόλαιο τιμής. Ένα ιδιότυπο Fair Play που δεν θα περιλαμβάνει μόνο το αγωνιστικό μέρος.
15. Να αλλάξει ριζικά το καθεστώς της αδειοδότησης των γηπέδων η οποία θα γίνεται από τους Δήμους και την Διοργανώτρια Αρχή, αλλά η ευθύνη της διαδικασίας αδειοδότησης να ανήκει αποκλειστικά στις ΠΑΕ και της υπηρεσίες τους. Η ευθύνη της Πολιτείας και των οργάνων της να περιοριστεί στον έλεγχο
16. Να μη τιμωρούνται μόνο οι ομάδες αλλά πρέπει πρωτίστως να επιβάλλονται ποινές στους ίδιους τους παραβάτες. Η απόφαση για αγώνες κλεισμένων των θυρών έχει

αποδειχθεί ότι δεν λύνει το πρόβλημα. Η επιβολή point system θα μπορούσε να αποδειχθεί πλέον αποτελεσματική. Όταν η ομάδα έχει την ευθύνη για την τέλεση επεισοδίων να τιμωρείται με πόντους ποινής και στην κλιμάκωσή τους να αφαιρούνται βαθμοί από το πρωτάθλημα. Η ποινή αυτή θα έχει πιο ουσιαστικό αντίκρυσμα με οποιοδήποτε χρηματικό πρόστιμο. Συμπληρωματικά να υπάρξει άμεση σύνδεση των γεγονότων βίας με την αδειοδότηση των ομάδων.

17. Ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου ίδρυσης, οργάνωσης και λειτουργίας των Συνδέσμων Οπαδών με άμεση εμπλοκή των ΠΑΕ στις διαδικασίες νομιμοποίησης.
18. Να τεθεί αυστηρό ωράριο λειτουργίας στους συνδέσμους και κλείσιμό τους πριν από κρίσιμες αθλητικές αναμετρήσεις «υψηλού κινδύνου». Παρατηρείται ότι έχουν σημαντικό ρόλο σε επιθέσεις και επεισόδια αθλητικού χαρακτήρα.
19. Ηλεκτρονικό κλείδωμα του τουρνικέ όταν εισέλθει ο αριθμός φιλάθλων που δέχεται η θύρα, προκειμένου να αποτρέπεται το πολλαπλό «χτύπημα» ενός εισιτηρίου. Η εφαρμογή του μέτρου στη Ιταλία έφερε ήδη αποτελέσματα.
20. Κάμερες στις εισόδους (τουρνικέ) των θυρών αθλητικών εγκαταστάσεων και στο εσωτερικό τους. Το ηλεκτρονικό εισιτήριο θα συνδυάζεται με την καταγραφή του προσώπου και του ρουχισμού, έτσι ώστε σε περίπτωση συμμετοχής σε επεισόδια να είναι άμεσος ο εντοπισμός του.
21. Η πλήρης μεταφορά του συνόλου της ευθύνης για την ασφάλεια των ομάδων, των παραγόντων και των θεατών στους ποδοσφαιρικούς αγώνες στα γήπεδα από την Αστυνομία στις ίδιες τις ΠΑΕ.
22. Να επιβληθούν αυστηρά πρόστιμα στα ΜΜΕ στις περιπτώσεις παρότρυνσης, υποκίνησης, ενθάρρυνσης ή επιδοκιμασίας επεισοδίων, ρατσιστικών συμπεριφορών και εν γένει φαινομένων βίας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Armstrong, G & Hobbs, D. (1994). Tackled from Behind. In. R. Giulianotti, N. Bonney and M. Hepworth (eds). *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge
- Armstrong, G & Harris, R. (1991). *Football Hooligans: Theory and Evidence*, *The Sociological Review*, Vol. 39, Iss. 3, pp 427-458
- Armstrong, G. et al. (1991). *The Professional Foul: Covert Policing in Britain: The Case of soccer*. Paper given at the Law and Society Annual Meeting, Amsterdam, June 1991
- Braun, R. & Vliegenthart, R. (2009). Violent Fan Fluctuations: A Diffusion Perspective to explain supporters' violence. *Mobilization: An International Quarterly*, Vol. 14, No1, pp 23-44
- Brown, A. (1998). *Fanatics! Power, Identity and Fandom in Football*, Routledge, London, pp 89
- Brug, H. H. van der (1994). *Football Hooliganism in the Netherlands*. In. R. Giulianotti et al (eds). *Football, Violence and Identity*. London:Routledge
- Δ.Ε.Α.Β. (2011). Έκθεση πεπραγμένων Μάρτιος 2011.
- Dunning,E. (2000). Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomenon. *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 8,Iss. 2,pp 141-162
- Dunning,E. (1986). Spectator Violence at Football Matches: Towards a Sociological Explanation. London, *The British Journal of Sociology*, Vol.37,No 2(Jun.,1986),pp 221-244.
- Dunning, E., Maguire, J., Murphy, P., Williams, J.. (1982). The Social Roots Football Hooliganism. *Leisure Studies*,1(2),139-156
- Dunning, E. Murphy, P., Williams, J. (1986). Spectator violence of Football Matches: Towards a sociological Explanation. *British Journal of sociology*, 37(2), 221-244
- Elias, N & Dunning, E. (1986). *Quest for Excitement*. Oxford:Blackwell
- Ζαϊμάκης, Ι. (2005). *Το φαινόμενο της βίας στο ελληνικό ποδόσφαιρο*. Κοινωνική Εργασία, 80(2005), σσ 223-247
- Football Spectators Act* (1989). Ανακτήθηκε στις 5 Μαΐου, 2016 από <http://en.wikipedia.org> (ιστοσελίδα).
- Frosdick, S & Newton, N. (2006). *The Nature and Exctent of Football Hooliganism in England and Wales*, London, *Soccer and Society*, Vol. 7, No 4,pp 403-422.
- Free, M. (2009). *Settling Accounts with Hooligans*. Limerick University

- Frosdick, S & Marsh, P. (2005). *Football Hooliganism*, UK, CMC.
- Garland, J. & Rowe, M. (1995). Pitch Battles. *Police Review*, 20th October 1995:22-24
- Garnibella, G., Fox, A., Fox, K., McCann, J., Marsh, J., Marsh, P. (1996). *Football violence in Europe*, A report to the Amsterdam Group, The Social Issues Research Centre.
- Hahn, E. (1987). *Politics and Violence in Soccer in Europe and the F.R.G.* In T. O' Brien (ed). *European Conference on Football violence*. Preston: Lancashire Polytechnic
- Hall, S. (1978). The treatment of Football Hooliganism in the press. In R. Ingham (ed), *Football Hooligans: The wider Context*, London: Interaction
- Harrington, J. A. (1968). *Soccer Hooliganism*, Bristol: John Wright
- Hillsborough* (2016). Ανακτήθηκε στις 17 Απριλίου, 2016 από <http://www.liverpoolfc.com> (ιστοσελίδα).
- Hobbs, D. & Robins, D. (1991). The Boy done good: Football violence, changes and continuities. *The Sociological Review*, Vol. 39, Iss. 3, pp 551-579
- Hutchinson, J. (1975). Some aspects of Football Crowds before 1914. In. *The Working Class*. University of Sussex Conference Report
- Jounger-Tas, J. (1996). Youth and Violence in Europe. *Studies on Crime and Crime Prevention*, Vol. 5, Iss. 1, pp 31-55
- Καποδίστριας, Α. (2010). *Το πρόβλημα της βίας στα γήπεδα και μια εναλλακτική προσέγγιση*. Η Αυγή (εφημερίδα).
- Κουράκης, Ν. & Συνεργάτες (1997). *Η Βία στα Ελληνικά Γήπεδα: μεταξύ θεωρίας και πραγματικότητας*», Δικαιοσύνη και αθλητισμός, Πρακτικά Β' Νομικού Συνεδρίου, Σύλλογος Αποφοίτων Κολεγίου Αθηνών, Αθήνα, Π. Ν. Σάκουλας, σσ 153-188
- King, A. (1999). Football Hooliganism and Practical Paradigm. *Sociology of Sport Journal*, Vol. 16, No. 3, pp 269-273
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2012). Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο, Κέντρο Λεξικολογίας
- Μπουζανίνου, Τ. (2013). *Συμμαχία Νεοναζί και χούλιγκαν στη Γερμανία*. Ανακτήθηκε στις 15 Ιουλίου, 2016 από <http://www.tovima.gr> (ιστοσελίδα).
- Marples, M. (1954). *A History of Football*. London: Secker and Warburg
- Marsh, P. (1975). Understanding Aggro. *New Society*, 32:7-9
- Morris, D. (1981). *The Soccer Tribe*. London: Jonathan Cape
- ΠΑΕ SKODA ΞΑΝΘΗ, (2015) Δελτίο Τύπου

- Πανούσης, Ι., Τσουραμάνης Χ. & Ομάδα Σύνταξης (2004). *Κώδικας Δεοντολογίας για το ποδόσφαιρο*, αδημοσίευτη μελέτη, (δακτυλογραφημένο κείμενο 39 σελίδων)
- Πανούσης, Ι. (2007). Συνέντευξη στο Έθνος (εφημερίδα).
- Παπαγεωργίου, Δ. (1998). *Μια άλλη Κυριακή. Τρέλα και Αρρώστια στα Ελληνικά Γήπεδα*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής
- Π.Ο.Α.Σ.Υ. (2015). *Παρέμβαση της Ομοσπονδίας Αστυνομικών Υπαλλήλων για τη βία στα γήπεδα*. Το Βήμα (εφημερίδα).
- Π.Σ.Α.Π., (2011). Δελτίο Τύπου για τη βία στα γήπεδα
- Pearson, G. (1983). *Hooliganism, a History of Respectable Fears*. London: Macmillan
- Roth, C. (1996). Report to the European Parliament
- Roversi, A. (1994). The birth of the ‘Ultras’: The rise of Football Hooliganism in Italy. In R. Giuilianotti and J. Williams. (eds) *Game without Frontiers: Football, Identity and Modernity*. Aldershot: Arena
- Roversi, A. (1991). Football Violence in Italy. *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 26, No. 4, pp311-331
- Sande, J. P. van de (1987). Football and Violence in Holland. In T. O’ Brien (ed), *European Conference of Football Violence*, Preston: Lancashire Polytechnic
- Spaaij, R. (2008). Men like us, Boys like them: Violence, Masculinity and collective identity in football hooliganism. *Journal of sport and social issues*, Vol. 32, No. 4, pp 369-392
- Spaaij, R. (2007). *The prevention of football hooliganism: A Transnational perspective*. Amsterdam School of Social Science Research, University of Amsterdam
- Τσουκαλά Α. (1999). *Η Αστυνόμευση των Αθλητικών Εκδηλώσεων*. Η αντιμετώπιση του Χουλιγκανισμού στην Αγγλία, στην Ιταλία και στην Ολλανδία, Αθήνα-Κομοτηνή, Α. Ν. Σάκουλας
- Taylor, I. (1971a). ‘Football Mad’- a Speculative sociology of Soccer Hooliganism In. E. Dunning (ed), *The sociology of Sport*, London: Cass.
- Taylor, I. (1971b). Soccer consciousness and Soccer Hooliganism In. S. Cohen (ed). *Images of Deviance*, Harmondsworth: Penguin
- The battle of Beverwijk. Ο χουλιγκανισμός στην Ολλανδία* (2016). Ανακτήθηκε 15 Μαΐου, 2016 από <http://www.sport24.gr> (ιστοσελίδα).
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. (2016). Αναφορά
- Walvin, J. (1975). *The People’s Game*. London

Williams, J. (1992).” Lick my Boots...”. Racism in English Football. Leicester: Leicester University Press

Williams, J, Dunning, E., Murphy, P. and Bucke, T.(1989). *Football and Football Spectators after Hillsborough*. Leicester: Sir Norman Centre for Football Research

Χαϊνας, Ε.(2007), «Η βία στους ελληνικούς αθλητικού χώρους: θεωρητικές επισημάνσεις, ερευνητικές διαπιστώσεις και τρόποι αντιμετώπισης», Πάντειο Πανεπιστήμιο

Zani, B. & Kirchler, E. (1991). When Violence Overshadows the Spirit of Sporting Competition: Italian Football Fans and their Clubs. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, Vol. 1, pp 5-21